

ISLANDSK KRONIK 1984–1993

I. FORORD

Der er nu gået 10 år, siden sidste kronik fra Island blev offentliggjort i NTfK. I løbet af den periode er der sket mange betydelige ændringer i lovgivning og retspraksis inden for strafferetten og retsplejen. Det er et stort arbejde at redegøre for samtlige ændringer. Med henblik på at give en samlet oversigt over udviklingen inden for de sidste år i Island, er det her meningen at omtale alle ændringer i straffeloven fra og med 1984 og andre nye og ændrede love vedrørende straffet og retspleje fra og med 1988. Således omtales de væsentligste ændringer, der i de fleste tilfælde er sket i de allerseneste år. Der vil blive redegjort for forskning af forskellig art, der er blevet drevet inden for kriminalvidenskab i de sidste 10 år, og forskning, der arbejdes med nu. Endelig gennemgås de nye regler om opbygningen af jurastudiet ved Islands universitet.

Det er mit håb, at det i fremtiden vil være muligt at sende oplysninger fra Island oftere og mere regelmæssigt end hidtil, hvilket jeg anser for meget vigtigt, idet vores sprog gør det vanskeligt for de øvrige nordiske nationer at følge med i, hvad der sker her.

II. ADSKILLELSEN AF DØMMENDE MAGT OG FORVALTNINGSMYNDIGHED PÅ UNDERRETSNIVEAU

Med virkning fra den 1. juli 1992 skete der store ændringer inden for retsvæsenet i Island. Grundlaget for disse ændringer er lov om adskillelse af den dømmende magt og forvaltningsmyndigheden på underretsniveau nr. 92/1989. Inden der redegøres for den nye ordning, skal der kort redegøres for retsvæsenets udvikling og ændringernes forhistorie.

Retsvæsenets udvikling. Da statsmagten blev indført i Island, skelnede man mellem den dømmende magt og forvaltningsmyndigheden. Repræsentanterne for den udøvende magt var først og fremmest sysselmænd, der bl.a. havde til opgave at være politimestre og opkræve afgifter til kongen, men de sørgede også for fuldbyrdelsen af domme. Sysselmændene forelagde sagerne ved herredsdomstolene, og disses domme kunne ankes til Lovretten, og domme fra Lovretten kunne ankes til kongen. Retsplejebestemmelserne i Jónsbók fra 1281 var hovedsagelig baseret på adskillelse mellem forvaltningsmyndigheden og den dømmende myndighed. De gjaldt indtil efter århundredeskiftet 1700. I 1662 havde islændingene imidlertid undergivet sig den danske enevoldskonge, og i de næste årtier var de henvist til retsplejebestemmelserne i kong Christian V's norske lov fra 1687, hvilket betød en ophævelse af det traditionelle skel mellem den dømmende og den udøvende magt. Ganske langsomt begyndte man at skelne mellem civile og offentlige sager, og inkvisitionsprincippet blev gradvist indført i offentlige sager i det 18. århundrede. Efter enevældens afskaffelse opstod der på lignende måde som i Danmark ideer om at adskille forvaltningsmyndigheden og den dømmende magt, og et Altingsudvalg afgav betænkning herom i 1916. Der kom dog ikke nogen ændringer, hvilket der heller ikke syntes at være interesse for, hverken hos Altinget eller befolkningen. Det er ikke usandsynligt, at de geografiske forhold i et barsk og tyndt befolket land har spillet en stor rolle i den henseende.

Inkvisitorisk retspleje, der havde nået fuldt omfang ved århundredeskiftet 1800, forblev næsten uændret indtil 1951. Da blev der vedtaget en lov om retspleje i offentlige sager, som dog stort set var i overensstemmelse med inkvisitionsprincippets regler. Statsankla-

gerembedet, der varetager anklagemyndigheden, blev oprettet i 1961, og i 1976 blev Statens kriminalpoliti oprettet. Dermed reduceredes domstolenes efterforskende funktion, selv om retsplejen fortsat rummede forskellige træk fra inkvisitionen.

I Reykjavík blev den dømmende magt og forvaltningsmyndigheden gradvist adskilt i perioden fra tyverne til halvtredserne i dette århundrede. Jurisdiktionen på underretsniveau har i Reykjavík tilhørt tre embeder, nemlig kriminaldomstolen, byretten og byfogedembedet, men politi- og toldmyndighederne, der varetager den udøvende magt, har været adskilt fra domstolene. Nogle forvaltningsembeder hørte dog stadig under domstolene, og i 1973 blev der oprettet en ny domstol, Kriminalretten for narkotikasager, hvor sagerne blev efterforsket og dømt. I provinsen blev der ikke skelnet mellem den dømmende myndighed og statens lokale forvaltningsmyndighed, idet sysselmænd og byfogeder uden for Reykjavík varetog politimyndighed, samtidig med at de opkrævede offentlige afgifter, og desuden var de så dommere helt indtil den 1. juli 1992. Med lov om den dømmende myndighed på underretsniveau, politi- og toldmyndigheder m.v. nr. 74/1972 blev der oprettet særlige underretsdommerembeder ved de største byfogedembeder.

Ændringernes forhistorie. I mange år har der været ideer fremme om ændringer af domstolssystemet og retsplejen i Island. En afgørende del af årsagen til, at man gav sig i kast med at ændre systemet nu, er utvivlsomt en sag, hvor en mand blev idømt bødestraf for overtrædelse af færdselsloven i kriminalretten i Akureyri i Nord-Island i december 1984. Fuldmægtigen hos byfogeden i Akureyri dømte i sagen, men fuldmægtigen var i sit arbejde under byfogedens ansvar og ledelse, og denne var bl.a. politimester i kredsen. Dommen blev stadfæstet i Højesteret året efter, jvf. Hrd. 1985, s. 1290. I maj 1986 stævnedes den dømte Islands regering for Den europæiske menneskerettighedskommission og anklagede den for ved Lov om den dømmende myndighed på underretsniveau, politi- og toldmyndigheder m.v. nr. 74 fra 1972 at have overtrådt § 6, stk. 1, i Den europæiske menneskerettighedskonvention, hvoraf det fremgår, at såfremt en person sigtes for kriminel virksomhed, skal vedkommende sikres en retfærdig og offentlig efterforskning inden for et passende tidsrum ved en uafhængig og upartisk domstol oprettet ved lov. Den dømte anså lovovertrædelsen for at bestå i, at hans sag var blevet efterforsket af politimesteren i Akureyri i h.t. lov nr. 74 fra 1972, hvorefter der blev afsagt dom i sagen af kriminaldommeren i Akureyri, i begge tilfælde samme person. Den dømte mente derfor ikke, at han var blevet sikret en retfærdig efterforskning ved en uafhængig og upartisk domstol. Den europæiske menneskerettighedskommission kom til det resultat, at Islands regering havde overtrådt § 6, stk. 1, i Den europæiske menneskerettighedskonvention, og kommissionen besluttede sig for at indbringe en sag mod den islandske regering for Den europæiske menneskerettighedsdomstol. På omtrent samme tidspunkt, i foråret 1989, stadfæstede Islands præsident adskillelsesloven. Tvisten mellem den islandske regering og manden blev afsluttet med et forlig, hvorved manden fik bøden tilbagebetalt og forpligtede sig til ikke yderligere at forfølge sagen ved Menneskerettighedsdomstolen. I 1990 blev der afsagt ni domme i Højesteret, hvor underrettens sagsbehandling og domme i provinsen blev underkendt, og sagerne sendt tilbage til underretten til retmæssig behandling og domsafsigelse. I dommene blev bestemmelser i retsplejeloven om, at dommeren skal vige sæde, hvis der er fare for, at han ikke kan være upartisk i sit syn på en sags omstændigheder, forklaret på den måde, at i almindelighed kan en dommers uafhængighed ikke anses for at være tilstrækkelig sikret,

når samme person varetager både dommerembedet og ledelsen af politiarbejdet. Straks efter, at den første dom i den retning var blevet fældet, blev der vedtaget en lov om et til-læg til Lov om den dømmende myndighed på underretsniveau, politi- og toldmyndigheder m.v. nr. 74/1972, lov nr. 27/1990. Loven bestemte, at der midlertidigt skulle indsættes fire underretsdommere, der skulle fungere hver i sin landsfjerding, foruden en på Keflavik flyveplads. Disse dommere skulle fungere til den 30. juni 1992, eller indtil loven om ad-skillelse trådte i kraft. Disse dommeres hovedopgave var at dømme i offentlige sager.

Lov nr. 92/1989. Med adskillelsesloven indføres det princip, at de samme personer ikke skal have dømmende magt og forvaltningsmyndighed. Der er blevet oprettet otte under-retsdomstole, og hver af dem har den dømmende myndighed i sit distrikt i offentlige og civile sager, herunder boskifte, fogedforretninger og auktioner. Underretsdomstolene i Reykjavík, d.v.s. byretten, kriminalretten, kriminalretten for narkotikasager og en del af byfogedembedet, er blevet lagt sammen til én domstol, Underretten i Reykjavík. I loven findes der bestemmelse om antallet af underretsdommere. Der er 21 ved Underretten i Reykjavík, 7 ved én domstol, 3 ved to og 1 ved fire domstole. Inden lovændringen var retskredsene i landet dels købstæderne, dels syslerne. Denne ordning var forældet og ikke i overensstemmelse med indbyggertal, lokale forhold og antallet af sager. Nu er underrets-dommerens jurisdiktion opdelt i retskredse med bkg. nr. 58/1992 om retskredse og tingste-der, og retskredsene følger hovedsagelig sysselmændenes distriktsinddeling. Der er faste tingsteder i hver retskreds, men underretsdommere forventes regelmæssigt at afholde rets-møder andre steder end der, hvor domstolen hører hjemme.

Landet er opdelt i 26 forvaltningsdistrikter udover Reykjavíkdistriktet. Sysselmændene varetager statens forvaltning, hver i sit distrikt. Desuden hører bl.a. politi- og toldmyndig-heden og opkrævning af offentlige afgifter under dem. I Reykjavík blev byfogedembedet ændret til sysselmandsembedet i Reykjavík. Det varetager ligesom andre sysselmands-embeder forvaltningsmyndigheden. Derunder hører både forvaltningsfunktioner, der tid-ligere hørte under domstolene i Reykjavík, d.v.s. byretten, byfogedembedet og kriminal-domstolen, samt forskellige nye opgaver, der flyttes fra centraladministrationen til syssel-mændene. Politimesteren i Reykjavík varetager ledelsen af politiet og Tolddirektøren i Reykjavík varetager toldforvaltningen.

Sysselmændene varetager fortsat de opgaver, der har hørt under dem med undtagelse af, at domssager nu er overført til underretsdomstole. Desuden har sysselmændene fået mange nye opgaver, der har krævet mange lovændringer. Der er blevet vedtaget en ny lov om skifte af dødsboer m.v., eksekution, tvangsakkord, beslaglæggelse, forbud m.v., tvangsauktion og skifte af konkursboer. Her er det nyt, at underretsdomstolene nu kun tager sig af domsbehandling i disse sager, og sysselmænd eller andre særligt ansatte tilsynspersoner varetager alle andre opgaver i denne forbindelse. Der er endvidere blevet indført en ny lov om civil retspleje og en ny lov om offentlig retspleje, der omtales senere i kapitel III. For-skellige opgaver, der tidligere hørte under ministerier, varetages nu af sysselmændene, f.eks. afgørelser af forældremyndighed over børn, samkvemsret og besluttende myndighed i kommunale anliggender.

III. LOV OM OFFENTLIG RETSPLEJE

En ny lov om offentlig retspleje nr. 19/1991 trådte i kraft den 1. juli 1992. Den afløser lov nr. 74/1974 om samme emne, hvis oprindelige tekst stammede fra 1951. Loven hviler på forskellige processuelle grundprincipper, der længe har haft lovgyldighed i Island, f.eks. at bevisbyrden ligger hos anklagemyndigheden, bevisbedømmelsens frihed, hovedreglen om mundtlige og offentlige retsmøder, at den sigtede ikke er forpligtet til at besvare spørgsmål om sagen, og at han har en omfattende ret til forsvar. Selv om processen følger disse grundprincipper, er der med den nye lov sket forskellige ændringer i den offentlige retspleje.

Akkusatorisk strafferetspleje. Med lovens ikrafttrædelse indføres stort set det akkusatoriske princip i den offentlige retspleje, men anklageren er dog forpligtet til at udvise objektivitet i sit arbejde og i lige høj grad undersøge de forhold, der kan føre til frifindelse af den anklagede, som dem, der kan føre til, at han bliver fundet skyldig. Der hersker fuldstændig adskillelse mellem på den ene side politi- og anklagemyndighed og på den anden side domsmyndigheden. Sagens efterforskning varetages udelukkende af anklagemyndigheden og politiet, og rigsadvokaten er efterforskningsmyndighedens øverste chef. Ledelsen af efterforskningen er derfor blevet frataget dommeren, der nu aldrig tager initiativ til undersøgelse, og dommerundersøgelser er blevet fjernet. Der er dog endnu behov for dommerens funktion på efterforskningsstadiet, idet forskellige foranstaltninger ikke må træffes uden forudgående dommerkendelse, f.eks. varetægtsfængsling og ransagning. Forhør i retten er desuden i visse tilfælde tilladt, ligesom parterne kan forelægge dommeren uenighed, der opstår under efterforskningen.

Sigtedes retsstilling. Sigtedes retsstilling er mere konkret, og hans forsvarers retsstilling er forbedret. Forsvareren må tale med den sigtede i enrum og gøre ham bekendt med materiale, han er i besiddelse af. Han kan når som helst kræve at få en samtale med sin klient, og klienten kan når som helst kræve en samtale med ham. Den sigtede må rådføre sig med sin forsvarer om sin retsstilling under forhøret, og samtaler af den art må foregå i enrum.

Tvangsindgreb under sagens efterforskning. Der er klarere regler om tvangsindgreb under sagens efterforskning. Politiet har mere vidtgående hjemmel end tidligere til at anholde personer i forbindelse med efterforskningen af en offentlig sag uden en dommers mellemkomst. Der findes en ny bestemmelse om udvidet hjemmel til anholdelse i forbindelse med opløb, der medfører fare for legemsbeskadigelse eller store materielle ødelæggelser, og politiet kan da anholde enhver tilstedeværende, der er grund til at mistænke for på ulovlig vis at have deltaget i lovovertrædelsen.

Reglerne om betingelser for varetægtsfængsling er i det meste uændrede. Der er dog en ny bestemmelse om, at en person kan varetægtsfængsles, hvis der er stærk mistanke om, at vedkommende har begået en lovovertrædelse, der i henhold til lov kan straffes med ti års fængsel, for så vidt lovovertrædelsen er af en sådan karakter, at varetægtsfængsling kan formodes at være nødvendig af hensyn til almenhedens vel. Der er sket store ændringer i reglerne om gennemførelse af varetægtsfængsling, og varetægtsfanger har fået friere forhold end tidligere. De har ret til at omgås andre varetægtsfanger, de har ret til at få besøg, modtage breve og dokumenter, og de har adgang til nyhedsmedier. Disse rettigheder kan den undersøgende part dog indskrænke, hvis det er nødvendigt af hensyn til undersøgelsen.

Der er blevet udstedt en bekendtgørelse om de nærmere omstændigheder ved varetægtsfængsling, bkg. nr. 179/1992 om varetægtsfængsling.

Den betingelse for husundersøgelse, at lovovertrædelsen skal stå til en bestemt minimumsbøde eller til bøde og konfiskation, er ophævet. Denne betingelse er også blevet ophævet for retten til at visitere og legemsundersøge den sigtede og til at visitere andre end sigtede. Der er en ny bestemmelse om, at trykt tekst ikke kan beslaglægges som forberedelse til en konfiskation, i.h.t. lov om ret til trykkerivirksomhed, uden dommerkendelse.

Udenretslige bødeforelæg. I den nye lov er der bestemmelser om, at udenretslige bødeforelæg kan anvendes i betydeligt flere sager end tidligere, og det letter presset på domstolene. Politimesteren har mere omfattende beføjelser end i den ældre lov til at afslutte enkelte offentlige sager med bødeforelæg, såfremt lovovertræderen indvilger i den afgørelse. Den hjemmel gælder, hvis der er tale om sager, hvor anklagemyndigheden er blevet overdraget til politimesteren (se nærmere senere), og straffen ikke overstiger en bøde på et bestemt beløb, frakendelse af kørekort indtil 1 år eller konfiskation. Justitsministeren fastsætter efter forslag fra rigsadvokaten vejledende bødebæbeløb i bekendtgørelse, jvf. bkg. 250/1992. I h.t. bekendtgørelsen kan en bøde for en overtrædelse ikke overstige ISK 75.000, og værdien af det konfiskerede må ikke overstige ISK 25.000. Heraf følger den nyhed, at en førstegangssag om spirituskørsel nu kan afsluttes med et bødeforelæg fra politimesteren, hvorimod disse sager tidligere altid blev afsluttet hos dommeren. Politimesterens bødeforelæg har samme gentagelsesvirkning som en dom. Det er ikke muligt at anke et bødeforelæg, som sagsøgte har accepteret, til en domstol. Politibetjente kan afslutte mindre trafikforseelser og overtrædelser af politivedtægter med bødeforelæg, såfremt straffen ikke overstiger en bøde på ISK 15.000, og disse sager opføres ikke i strafferegisteret, jvf. ny bekendtgørelse nr. 249/1992 om statens strafferegister. Det er endvidere nyt, at såfremt en lovovertræder ikke betaler disse bøder, kan politimesteren vælge imellem at anlægge sag mod lovovertræderen for en domstol eller kræve fuldbyrdelse af straffen ved udlæg.

Anklagemyndigheden. Der er blevet foretaget store ændringer i anklagemyndighedens organisation. Tidligere var det udelukkende rigsadvokaten, der sad inde med anklagemyndigheden. Da der udelukkende var anklagere i Reykjavik, fandt man det kun muligt at lade anklagere møde i retten i de største sager. Anklagere havde derfor ikke med behandlingen af offentlige sager at gøre i underretten undtagen i få tilfælde, f.eks. hvor forbrydelsen kunne straffes med mere end 8 års fængsel i h.t. straffeloven, eller der var betydningsfulde tvivlsspørgsmål i sagen, eller sagens udfald i øvrigt havde væsentlig almen betydning. Underretsdommere (kriminaldommere i Reykjavik) tog derfor bl.a. udgangspunkt i anklagemyndighedens interesser og bestemte bl.a., hvad der skulle fremlægges i enkelte sager. I h.t. adskillelsesloven sidder dommere ikke længere inde med anklagemyndighed, og anklageren skal forfølge sin anklage ved sagens behandling. Ifølge lov nr. 19/1991 er de offentlige anklagere nu rigsadvokaten, der som tidligere nævnt er anklagemyndighedens øverste chef, og politimestrene, hver i sit distrikt. Det er dem tilladt at anlægge offentlig sag, efter at have fået rigsadvokatens almene tilslutning, såfremt en forbrydelse ikke står til strengere straf end bøde, konfiskation af ejendele, hæfte eller fængsel indtil to år. Politimestrenes hjemmel til sagsanlæg omfatter ligeledes overtrædelser af loven om euforiserende stoffer, alkohollovgivningen, toldloven, loven om skydevåben, sprængstoffer og fyrværkeri og loven om fuglejagt og fredning af fugle. Og endelig omfatter hjemlen sagsanlæg

i forbindelse med to typer forbrydelser i straffeloven, overtrædelse af den almindelige straffelovs bestemmelse om uagtsom legemsbeskadigelse i forbindelse med overtrædelse af færdselsloven og overtrædelse af bestemmelsen om brugstyveri af biler og andre motordrevne fartøjer end skibe og fly, jvf. lov nr. 38/1993 om ændring af Lov om offentlig retspleje, nr. 19 af 26. marts 1991 med senere ændringer. Politimestrene skal selv føre de sager i underretten, som de anlægger. Anklagere skal være tilstede under hele sagsbehandlingen i retten, og de bestemmer, hvilket materiale der skal fremlægges i sagen fra anklagemyndighedens side. Dommeren skal dog sørge for, at der fremlægges tilstrækkeligt materiale til, at sagens udfald kan blive det rigtige. Det er meningen med denne nye ordning at mindske presset på rigsadvokaten, at gøre det nemmere for anklagere at møde for retten og at fremskynde sagerens behandling. Sager kan nu kun indbringes for en domstol i form af en anklage, så sager sendes ikke længere til domstolen med anmodning om, at de afsluttes med retsforlig.

I 1985 blev der indføjet en bestemmelse i lov om offentlig retspleje om, at sager i forbindelse med større skatteforbrydelser og økonomisk kriminalitet skulle behandles i Reykjavik. En sådan bestemmelse findes ikke i den nugældende lov. I 1988 blev der indføjet en bestemmelse i lov om offentlig retspleje om, at seksualforbrydelser skulle prioriteres højere end andre straffelovsovertrædelser med hensyn til efterforskning, anklage og domsbehandling. I den nye lov findes der ingen bestemmelser om en sådan prioritering af enkelte sagstyper.

Domsforhandling. I lov nr. 19/1991 findes som noget nyt en bestemmelse om dommernes gennemgang af anklageskriftet. Han skal ved modtagelse af et anklageskrift fra anklagemyndigheden vurdere, om sagen er behæftet med tydelige fejl, der kan bevirke, at sagen skal afvises uden videre. Hvis anklageskriftet er i orden, udsteder dommeren en indkaldelse om, at sagen optages på et bestemt sted og tidspunkt. Indkaldelsen erstatter den tidligere berammelsespåtegning af anklageskriftet, i h.t. ældre lov.

Muligvis kan sagen afsluttes allerede ved tingfæstning. Det kan ske på tre måder, d.v.s. med bødeforelæg fra dommeren, tilståelsesdom eller udeblivelsesdom.

Bødeforelæg fra dommer svarer til retsforlig i.h.t. ældre lov. Det indebærer, at anklageren giver tiltalte mulighed for at afslutte sagen mod betaling af en bøde inden en fastsat frist under subsidier forvandlingsstraf samt betaling af sagsomkostninger. Betingelsen for, at en sag kan afsluttes på denne måde er, at tiltalte giver møde i retten, aflægger utvetydig tilståelse, at overtrædelsen anses for at være klart bevist, og at anklageren anser, at straffen for overtrædelsen ikke overstiger bøde. Krav over for tiltalte om frakendelse af retten til at føre motorkøretøj og krav om konfiskation af ejendele kan behandles på samme måde. Hvis søgte skriftligt samtykker i denne afslutning på sagen, og dommeren anser sanktionen for passende, kan han afslutte sagen med denne sanktion. Bødeforelæg har samme retsvirkning som en dom.

Betingelserne for, at der afsiges en tilståelsesdom, ligner meget betingelserne for en dommers bødeforelæg. Tiltalte skal således møde for retten og utvetydigt tilstå sin overtrædelse, og dommeren skal finde, at der ikke er grund til at betvivle, at tilståelsen er i overensstemmelse med sandheden. Hertil kommer yderligere den betingelse, at tiltalte er tiltalt for en lovovertrædelse, der ifølge loven ikke kan give strengere straf end otte års fængsel og ikke kan afsluttes med bødeforelæg fra dommer, f.eks. fordi tiltalte afviser det.

Hvis hverken dommeren eller sagens parter ser noget behov for bevisførelse, kan dommeren straks afsige dom i sagen. Hvis parterne ønsker det, skal de have mulighed for kort at udtrykke sig om sagens juridiske aspekter og fastsættelsen af sanktionen inden sagen optages til dom.

Hvis tiltalte ikke møder frem ved tingfæstning af sagen, kan sagen i visse tilfælde afsluttes med en udeblivelsesdom. Dette gælder, hvis forbrydelsen ikke findes at kunne straffes med strengere sanktioner end bøde, konfiskation eller frakendelse af rettigheder, eller tiltalte tidligere har mødt for retten og utvetydigt har tilstået alt, hvad han er tiltalt for, og dommeren ikke finder grund til at betvivle, at tilståelsen er i overensstemmelse med sandheden, for så vidt der ikke kan idømmes strengere straf end seks måneders fængsel. Betingelser for udeblivelsesdom er endvidere, at det tydeligt har været anført i indkaldelsen, som på lovlig vis er blevet forkyndt for tiltalte, at der kunne dømmes i sagen til trods for hans udeblivelse, at dommeren finder det fremlagte materiale tilstrækkeligt, og at anklageren har givet møde i retten. Det er tilladt at genoptage en sag, hvori der er afsagt dom under tiltaltes udeblivelse, såfremt han beviser, at han har været lovligt undskyldt, idet retten til at anke disse sager er begrænset.

Med lov nr. 19/1991 indførtes den betydningsfulde ændring, at behandlingen af offentlige sager blev tilnærmet behandlingen af civile sager i underretten, f.eks. derved at den almene procedure indførtes, hvorved forstås at afhøring i retten og mundtlig forhandling finder sted umiddelbart efter hinanden. Almen procedure gøres gældende i sager, hvor den maksimale straf for den lovovertrædelse, som sagen gælder, er mere end otte års fængsel, og ligeså hvis tiltalte helt eller delvis nægter sig skyldig. Dommeren fastsætter ikke retsmøde til almen procedure, før parterne har erklæret, at tilvejebringelse af dokumenter og andet synbart bevisstof er afsluttet. Han kan anmode anklageren om at fremskaffe materiale om visse aspekter i en sag, hvis han finder, at det er nødvendigt til oplysning af sagen. Tilvejebringelse af stof i denne fase var tidligere noget dommeren sørgede for. Det er nyt i loven, at det er forbudt at foretage optagelser af lyd eller billeder under en retssag. Dommeren kan give dispensation fra dette forbud under særlige omstændigheder.

Appel til Højesteret. Reglerne om appel til Højesteret er ændret, både m.h.t. kære og anke. Tilladelse til at kære om forhold, der først er fremkommet efter at almen procedure i sagen er indledt, er blevet indskrænket. Nu er hovedreglen, at dommerens kendelser og afgørelser ikke kan kæres til Højesteret, efter at almen procedure i sagen er påbegyndt. For at proceduren kan finde sted i sammenhæng, er det nødvendigt, at den ikke forhales med appel undtagen under særlige omstændigheder. Undtagelser er f.eks. kendelser om tvangsindgreb af hensyn til sagens efterforskning. Kærefristen er blevet forlænget fra ét til tre døgn. Det er nyt, at en underretsdommer, hvis der fremkommer en kære, kan tilbagekalde sin kendelse i stedet for at lade Højesteret dømme i sagen. Det gøres således unødvendigt at kære, hvis underretsdommeren godkender den kærendes synspunkter.

Der er gjort store ændringer i reglerne om anke. Nu er det muligt at anke en sag på to måder. For det første kan sagen ankes i sin helhed, d.v.s. m.h.t. skyldspørgsmålet (d.v.s. afgørelse af om tiltalte er skyldig i den gerning, han er tiltalt for), hvilke lovbestemmelser der finder anvendelse på overtrædelsen og andre juridiske aspekter samt fastsættelse af sanktionerne. For det andet kan en sag ankes udelukkende vedrørende juridiske aspekter og fastsættelse af sanktionerne. På den måde er det meningen, at sagsbehandlingen ved Højesteret skal gøres mindre omfattende og hurtigere, end når en sag ankes i helhed.

I henhold til ældre lov var det kun rigsadvokaten, der kunne anke sager, enten på eget initiativ eller efter krav fra tiltalte. Nu kan begge parter anke, men anklagemyndigheden anses som tidligere at være sagsøger i sager ved Højesteret og udsteder ankestævningen. Bestemmelser om rigsadvokatens pligt til at anke en sag er ophævet, men på den anden side findes der bestemmelser om hans ret til at anke, hvis han mener, at en tiltalt fejlagtigt er blevet frifundet, eller dennes straf eller andre sanktioner er væsentligt for milde og ligeledes, hvis han anser, at tiltalte fejlagtigt er blevet fundet skyldig, eller at straf eller andre sanktioner er væsentligt for strenge. En tiltalt, der er blevet fundet skyldig i en offentlig sag, kan altid anke til Højesteret. Dette gælder dog ikke udeblivelsessager undtagen under særlige omstændigheder. På den anden side kan tiltalte ikke anke en frifindelsesdom.

Fristen til at anke en sag fra tiltaltes side er blevet forlænget fra to uger til fire uger efter forkyndelsen af dommen, og fristen til at anke en sag fra anklagemyndighedens side er blevet forkortet fra tre måneder til 8 uger efter, at genparten af dommen i sagen var klar. I.h.t. ældre lov skrev rigsadvokaten ankestævningen på domsakterne. Nu er det imidlertid meningen, at rigsadvokaten skal udstede en særlig ankestævning. Det skal af denne fremgå, om sagen som helhed er anket, eller anken udelukkende gælder juridiske aspekter og sanktioner. Det skal endvidere anføres særskilt, hvis det er meningen at anke underrettens afgørelse om borgerlige krav (erstatning). Der kan ikke fremlægges nyt materiale i Højesteret, hvis der er mindre end en uge til forhandlingen indledes, medmindre der er særlige omstændigheder og begge parter samtykker. Parterne er ligeledes forpligtet til at fremlægge redegørelser forud for forhandlingen.

I islandsk ret gælder den hovedregel, at anke udsætter fuldbyrdelse af straf og andre sanktioner. En dommer kan dog bestemme, at bestemmelser om tab af rettigheder i visse tilfælde skal fuldbyrdes straks. En ny bestemmelse i lov nr. 19/1991 er, at en dommer kan bestemme, at anke ikke udsætter fuldbyrdelsen af forvaring af psykisk abnorme lovovertrædere og andre sanktioner i.h.t. straffelovens §§ 62 og 63, indlæggelse af den dømte på institution til lægebehandling og sikkerhedsforanstaltninger, der kan iværksættes over for vaneforbrydere.

Borgerlige krav. Der findes en ny bestemmelse om, at den skadelidende, udover erstatning for skade på grund af strafbar handling, kan kræve erstatning for omkostninger. Herunder regnes omkostninger ved fremskaffelse af materiale vedrørende erstatningskravet og omkostninger ved advokatbistand under udarbejdelse af påstanden.

Sagsomkostninger. Bestemmelser om, at dommeres rejseomkostninger, udgifter til translator og retstolk samt sigtedes varetægt og transport indregnes i sagsomkostninger, er udeladt. En ny bestemmelse, i sigtedes favør, drejer sig om, at hvis rigsadvokaten har anket en sag, og ikke tiltalte, og sanktionen ikke skærpes væsentligt ved den højere instans, skal tiltalte ikke dømmes til at betale omkostningerne ved sagens behandling i Højesteret. Han må derimod alligevel betale de idømte sagsomkostninger fra underretten.

IV. FÆNGSELSANLIGGENDER

1. Fængsler og fængselsophold

Forhistorie: I 1960 blev der givet udtryk for, at fængslerne burde opdeles i tre klasser: statsfængsler, arbejdsanstalter og ungdomsfængsler. Det var meningen at bygge et statsfængsel med flere afdelinger og plads til 100 fanger i hovedstadsområdet. Der skulle være

en isolationsafdeling, en sikkerhedsafdeling, en afdeling for psykiatriske fanger, en kvindeafdeling, en afdeling for hæfteafsonere og en varetægtsafdeling. Med lov fra 1973 blev der igen i hovedtræk givet tilslutning til denne politik og fængslerne blev opdelt i fire grupper, d.v.s. statsfængsler, arbejdsanstalter, ungdomsarbejdsanstalter og fængsler til anholdte personer og varetægtsfanger. Der er imidlertid aldrig blevet bygget noget statsfængsel, og det har ikke været tanken i de seneste 10–15 år. Der blev heller ikke oprettet nogen ungdomsarbejdsanstalt. I 1988 trådte en ny lov om fængsler og fængselsophold i kraft, nr. 48/1988 (herefter forkortet fl.). Loven betød faktisk en lovfæstelse af de forhold, der eksisterede, og fremgangsmåden ved fuldbyrdelsen af ubetinget frihedsstraf er for størstedelens vedkommende uændret fra tidligere. På den anden side samles med denne lov på et sted regler om fængsler og fængselsophold, der tidligere fandtes både i fængselsloven og i den almindelige straffelov fra 1940. I fl. er der regler om administrationen og organisationen af fængselsanliggender, fængselspersonale, fængselsopholdets indhold og fangers retsstilling samt endelig sikkerhedsordningen i fængslerne og disciplinærstraffe. Der skal her i store træk redegøres for disse regler og for hvorledes de fungerer.

Administration og organisation. Fængslerne ejes i Island af staten, der forestår den daglige drift af dem. Overordnet administration af fængselsanliggender varetages af justitsministeren. Han bestemmer fængslernes placering, udformning og driftsform. Fængslerne kan opdeles i to grupper, afsoningsfængsler og varetægtsfængsler. I afsoningsfængslerne placeres de, der er idømt fængsel og hæfte eller afsoner en bødeforvandlingsstraf. Det er også tilladt at indsætte varetægtsfanger her, hvis det ikke anses for nødvendigt, at de sidder i isolation. Det er ligeledes tilladt at indsætte varetægtsfanger i politiets arrester. Det kan blive nødvendigt i provinsen, idet der kun er et varetægtsfængsel i landet, placeret i Reykjavik. Det er endvidere i særlige tilfælde tilladt at indsætte afsoningsfanger i politiets arrester eller i varetægtsfængsel i en kortere periode.

For tiden findes der 6 fængsler i Island: Litla-Hraun i Syd-Island, hvor der findes 52 fange celler, Hegningarhúsid i Reykjavik (Tugthuset i Reykjavik), der kan huse 19 fanger, Síðumúli-fængslet i Reykjavik, hvor der er 14 celler, fængslet i Kópavogur med plads til 12 fanger, både mænd og kvinder (det eneste fængsel, hvor kvinder indsættes), fængslet ved Kviabryggja i Vest-Island, hvor der er plads til 12 fanger, og fængselsafdelingen ved politistationen i Akureyri, hvor der er 7 pladser til afsoningsfanger.

Med fl. blev Statens fængselsdirektorat etableret. Man kan sige, at arbejdet her er opdelt i to områder i overensstemmelse med opgaverne. Under fuldbyrdelsesafdelingen hører den overordnede daglige ledelse af fængslernes administration og fuldbyrdelsen af straffedomme. Disse opgaver hørte tidligere under Justits- og kirkeministeriets fængselsafdeling. Politiet opkræver bøder, som det længe har været tilfældet. Under socialafdelingen hører kriminalforsorg i frihed, d.v.s. tilsyn med dem, der får betinget tiltalefrafald, får en betinget dom, betinget prøveløsladelse, benådning eller udsættelse af afsoning, samt social omsorg over for fanger og dem, der er under tilsyn. Denne kontrolinstans hørte tidligere under Kontoret for kriminalforsorg i frihed, der blev nedlagt med fængselsloven af 1988.

Fængselsophold og fangers retsstilling. Bestemmelserne i fl. om fængselsophold og fangers grundlæggende rettigheder gælder for dem, der er indsat i afsoningsfængsler. Om varetægtsfanger gælder bestemmelser i Lov om offentlig retspleje nr. 19/1991 og bekendtgørelse om varetægtsfængsling nr. 179/1992. Frihedsstraf opdeles i hæfte og fængsel i hen-

hold til bestemmelser i straffeloven. Der findes bestemmelser om tidsrummet for hver type frihedsstraf for sig. Indtil 1988 fandtes der også der særlige bestemmelser om de personers retsstilling, der afsoner hæftedomme. Der var dog ingen forskel på disse to typer i praksis, og dette blev afskaffet med loven fra 1988, således at retsstillingen for personer, der afsoner hæftedomme, nu er den samme som for personer, der afsoner fængselsstraffe.

Statens fængselsdirektorat bestemmer, i hvilket fængsel den dømte skal afsoner sin straf. Der tages i den forbindelse hensyn til alder, køn, bopæl og kriminell karriere. En kvinde, der har et spædbarn ved afsoningens begyndelse eller føder under afsoningen, må have barnet hos sig i fængslet. Selv om hovedreglen er, at afsoningen skal være uafbrudt, er det dog tilladt at gøre en midlertidig pause på afsoningen. Denne pause kan være betinget.

Der er en almen bestemmelse i fl. om, at det er tilladt at opdele fængsler i flere afdelinger, men i landets fængsler har forholdene som regel ikke tilladt det. Fængslet på Litla-Hraun, der er et lukket fængsel og landets primære afsoningsfængsel, har dog i de seneste år været opdelt i afdelinger, og der er nu 12 fanger indsat på en specialafdeling. Det er fanger, der er interesseret i at anvende afsoningstiden bedst muligt til at undgå brug af narkotika og forberede sig bedst muligt på at deltage i samfundet igen. I 1992 blev Sídu-múli-fængslet opdelt i to afdelinger. Den ene afdeling er en fællesafdeling, hvor der sidder varetægtsfanger, det ikke anses for nødvendigt at isolere i h.t. dommerkendelse eller efterforskernes bestemmelse, og undertiden afsoningsfanger og fanger, der afsoner en bødeforvandlingsstraf. På den anden afdeling sidder varetægtsfanger, der skal sidde i isolation, og fanger, der er indsat for en kort tid p.g.a. kriminalpolitiets efterforskning og har en anholdts retsstilling. Kópavogur-fængslet er både et åbent og et lukket fængsel. Der sidder alle kvindelige fanger; det drejer sig om 4–6. Desuden sidder her mandlige fanger, som Fængselsdirektoratet har udvalgt fra de andre fængsler, og som det tilbyder at afsoner den sidste del af straffen i dette fængsel. Fanger, der afsoner lange frihedsstraffe i dette fængsel, kan få tilladelse til at studere eller arbejde uden for fængslet i de sidste måneder af afsoningstiden, hvis bestemte betingelser er opfyldt. I praksis er der meget få fanger, som gør dette.

Det er tilladt at indsætte fanger midlertidigt eller under hele afsoningstiden på et sygehus eller en anden institution, hvor vedkommende får særlig behandling eller omsorg. Betingelsen er, at hensynet til hans helbred, alder eller andre særlige omstændigheder nødvendiggør dette. Perioden, som fangen opholder sig dér, medregnes i afsoningstiden, medmindre vedkommende selv har forvoldt sin sygdom på utilbørlig vis, efter at afsoningen påbegyndtes. I 1992 fik 13 fanger tilladelse til at afsoner de sidste 6 uger af deres straf på SÁÁ's behandlingshjem (Behandlingshjem for alkoholister). Resultatet blev, at 7 gennemgik fuldstændig behandling, og 2 gennemgik første del af behandlingen. Fire blev derimod sendt tilbage til fængslet efter eget eller efter behandlernes ønske. Fængselsdirektoratet har givet i alt 42 fanger tilladelse til at afsoner en del af frihedsstraffen under behandling for alkohol- og narkotikamisbrugere i årene 1990–1992.

I fl. er der regler om fangers arbejde, uddannelse og fritid. I h.t. dem skal fængslerne nu tilbyde fangerne afvekslende arbejde, og fangerne har pligt til at udføre det arbejde, de får pålagt, og de får løn for arbejdet. Ved fastsættelse af løn skal der tages fuldt hensyn til arbejdets lønsomhed og lønnen på det almindelige arbejdsmarked. I praksis er fangernes løn meget lav, men der er dog forskelle mellem fængslerne og de opgaver, som de påtager

sig. Der udbetales dagpenge til fangerne i alle fængslerne. På anmodning fra fangen kan det tillades vedkommende at opfylde arbejdspligten i cellen, hvis forholdene tillader det og andre forhold ikke er til hinder, og vedkommende må skaffe sig arbejde med fængselschefens tilladelse. Det er også tilladt at give en fange lov til at udføre arbejde uden for fængslet, og Fængselsdirektoratet og vedkommende fængselschef bestemmer, hvorledes tilsynet bør organiseres. Beskæftigelsen må naturligvis ikke være farlig for fangernes helbred, og de er forsikret i tilfælde af ulykker under arbejdet i h.t. lov om ulykkesforsikring. Arbejdsforholdene og beskæftigelsestilbudene er meget forskellige i fængslerne i Island. Beskæftigelsestilbudene er mange steder begrænset, og nogle steder er der ingen beskæftigelse. Altingets ombudsmand har gjort vedkommende myndigheder opmærksomme på, at i praksis er lovbestemmelser om arbejdsforhold for fanger ikke i tilstrækkelig grad blevet opfyldt. Uden egnede forhold er det vanskeligt at opfylde lovbestemmelserne om fangers arbejdspligt og løn. Fanger har ret til at kunne få en uddannelse. De kan studere eller få praktisk optræning uden for fængslet, og vedkommende fængselschef bestemmer, i samråd med Fængselsdirektoratet, hvorledes bevogtning skal finde sted. Hvis en fange er under regelmæssig uddannelse, opfylder uddannelsen arbejdspligten. Og fanger har endvidere ret til udendørs ophold mindst én time om dagen; og i fængsler skal der være adgang til fritidsaktiviteter og legemsøvelser i h.t. bestemmelser i fl. Disse faciliteter er imidlertid generelt meget dårlige.

Psykologhjælp tilbydes i fængslerne, og der er stor efterspørgsel. To socialrådgivere er ansat hos Fængselsdirektoratet og yder social hjælp. Assistance af denne art over for kriminelle og deres familier tilbydes ligeledes af foreningen Vernd (= "Beskyttelse"), der har hjulpet fanger i godt 30 år. Foreningen driver et hjem for fanger, der har afsluttet afsoning og behøver et opholdssted.

Hovedreglen er, at fanger skal være i eneceller, og det er tilfældet i alle fængsler bortset fra Hegningarhúsid (Tugthuset) i Reykjavík, hvor der findes et par to-personers celler. Fangerne opholder sig sammen om dagen, men er lukket inde om natten. Fangerne har ret til besøg fra nærmeste familie i bestemte besøgstider. Der er dårlige forhold i fængslerne til modtagelse af gæster til fangerne. For det meste får gæsterne lov til at besøge fangerne i deres celler. Det er tilladt at visitere gæsterne for at forhindre, at der smugles f.eks. spiritus eller narkotika ind i fængslet. Det er også tilladt, at undersøge breve og forsendelser til og fra fanger undtagen breve til og fra myndigheder og vedkommende fangers advokater. En fange har ret til at foretage telefonsamtaler med folk uden for fængslet. Denne ret praktiseres således, at fanger får lov til at ringe korte telefonsamtaler tre gange om ugen, og det er tilladt at ringe til dem i fængslet tre gange om ugen. Det er tilladt at aflytte fangernes telefonsamtaler, hvis der menes at være grund til det, men de skal oplyses om det inden samtalen eller under denne. Der er blevet udstedt bekendtgørelse nr. 119/1990 om brevveksling, telefonsamtaler og besøg til afsoningsfanger. De sidstnævnte rettigheder kan justitsministeren indskrænke, hvis det er nødvendigt af hensyn til statens sikkerhed.

I h.t. fl. kan en fange få tilladelse til et kort ophold uden for fængslet, hvis det menes at være en fordel i forbindelse med straffens fuldbyrdelse, eller som forberedelse til afslutning af afsoningen. Der er nu udstedt en bekendtgørelse om dette, jvf. omtalen i kapitel IV. 4.

Sikkerheden i fængslerne og disciplinærstraffe. I fl. findes der ingen bestemmelser om, hvad en fange må have i sin besiddelse under fængselsopholdet. I praksis går man ud fra,

at fangen i sin celle har de nødvendige personlige effekter og hos fængslets ledelse kan få tilladelse til at have yderligere effekter dér. Bestemte effekter, som den dømte er i besiddelse af ved sin ankomst til fængslet eller kommer i besiddelse af senere, kan fængselschefen konfiskere. Dette gælder spiritus, andre rusmidler og medicin, og desuden effekter, der er smuglet eller forsøgt smuglet ind i fængslet. Herved forstås først og fremmest effekter, der kan være farlige eller kan bruges ved flugtforsøg eller anden ulovlig aktivitet i fængslet. Et manuskript eller andet skriftligt materiale, som en fange har skrevet i fængslet, kan konfiskeres, såfremt det indeholder oplysninger om andre fanger, som ikke alle er vidende om, som er uanstændigt eller som i øvrigt under de givne omstændigheder menes at burde holdes inden for fængslet. Altingets ombudsmand anser i sin betænkning om dette fra 1991 hjemmelen for konfiskation af skriftligt materiale for tvivlsom når den ikke sker ved dom. En fange kan kropsvisiteres under givne omstændigheder, hvis vedkommende mistænkes for at skjule forbudte effekter under tøjet. Indvortes legemsbesigtigelse i tilfælde af, at fangen mistænkes for at skjule forbudte effekter eller materiale indvortes, skal udføres af en læge eller sygeplejer, og i den forbindelse tænkes der specielt på narkotika. Det er tilladt at underkaste en fange blod- og urinprøve.

I nogle tilfælde er det tilladt at isolere en fange fra andre fanger, f.eks. hvis det er nødvendigt af hensyn til statens sikkerhed, eller hvis fangens eget liv eller helbred er i fare, hvis der er fare for, at fangen forvolder alvorlige skader på fængslets bygninger eller indbo, for at forhindre flugt eller at fangen opfordrer andre til at bryde fængslets regler, for at forhindre fangen i at få fat i spiritus, narkotika eller medicin og endelig for at forhindre fangen i at dominere over andre fanger. Spændetroje og håndjern må om nødvendigt anvendes for en kort periode. Hvis en fange skal holdes i isolation i mere end 30 dage i h.t. disse regler, skal der indhentes tilladelse hos Fængselsdirektoratet. Med Lov nr. 31/1991 om ændring af fl. blev der indføjet en bestemmelse i den sidstnævnte lovs regler om isolation, der medfører, at beslutning om isolation kan appelleres til justitsministeriet.

En fange, der bryder fængslets reglement, kan disciplinærstraffes. Disciplinærstraffene omfatter: 1. Advarsel, som er noget nyt og finder anvendelse i tilfælde af en fanges første mindre brud på fængslets regler, 2. fratagelse af fangens almene rettigheder, 3. fratagelse af arbejdsløn, 4. isolation indtil 30 dage. Der kan anvendes mere end en form for disciplinærstraf samtidigt, og den kan gøres betinget. Fængselschefen tager beslutning om disciplinærstraf, der føres til protokol og meddeles fangen under tilstedeværelse af et vidne.

I fl. var der en bestemmelse om, at den tid, som en fange tilbragte i isolation ikke skulle medregnes i afsoningsperioden, og at isolationen ikke måtte forlænge fængselsopholdet med mere end en tredjedel af den idømte frihedsstraf uden Fængselsdirektoratets samtykke og aldrig med mere end halvdelen. Disse bestemmelser er nu med lov nr. 31/1991 blevet ophævet, og desuden er der blevet indføjet en bestemmelse i loven om, at beslutning om disciplinærstraf kan appelleres til Justitsministeriet. Anledningen var en klage fra en fange til Altingets ombudsmand, om ikke det var i strid med andre love eller internationale konventioner, som Island er tilsluttet, at fængselschefen havde tilladelse til at forlænge en fanges fængselsophold med indtil en tredjedel og dermed ændre de domme, som domstolene havde afsagt. Ombudsmanden kom til det resultat, at islandske love var ufuldkomne i den henseende, og at fængselsledelsens beslutning om at sætte en fange i isolation i h.t. fl.s bestemmelser om disciplinærstraf ikke opfylder bestemmelserne i Den europæiske menne-

skerettighedskonventions artikel 5, i det mindste ikke, hvis beslutningen i praksis forlænger den frihedsstraf, som en domstol har idømt vedkommende.

2. Statistiske oplysninger om fuldbyrdelse af straffedomme

I Statens fængselsdirektorats rapporter, der er blevet udgivet årligt siden 1989, gives statistiske oplysninger vedrørende fuldbyrdelse af domme og om dømte i de forudgående 5 år hver gang. I det følgende redegøres der for nogle punkter, der fremgår af dem.

Strafarterne, som Fængselsdirektoratet fik tilsendt til fuldbyrdelse i 1990–1992, fordeler sig således:

	1990	1991	1992
Ubetinget frihedsstraf + evt. andet	343	417	317
Betinget frihedsstraf + evt. bøde	381	593	384
Bødedomme	226	284	233
I alt antal dømte	950	1.294	934

Det bør understreges, at disse tal ikke indeholder oplysninger om antallet af afsagte domme, men dette er de domme, som Fængselsdirektoratet fik tilsendt til fuldbyrdelse i perioden.

Der er usædvanligt få ubetingede domme i 1992, og der har ikke været så få domme af denne type siden 1984. Antallet af ubetingede domme, direktoratet fik tilsendt til fuldbyrdelse, fordeler sig således i forhold til frihedsstraffens længde:

	1990	1991	1992
30 dage og mindre	18 %	25 %	23 %
mere end 30 dage til og med 3 måneder	41 %	39 %	39 %
mere end 3 måneder til og med 6 måneder	23 %	22 %	19 %
mere end 6 måneder til og med 12 måneder	10 %	10 %	12 %
mere end 12 måneder til og med 36 måneder	6 %	3 %	5 %
mere end 36 måneder	2 %	1 %	2 %
I alt	100 %	100 %	100 %

Årsagen til de fangers frihedsstraf, der afsonede eller blev løsladt i 1990–1992, var som følger:

	1990	1991	1992
Berigelsesforbrydelser og dokumentfalsk	48 %	48 %	49 %
Brugstyveri, spiritus og/eller trafikforbrydelser	30 %	29 %	24 %
Narkotikaforbrydelser	7 %	6 %	8 %
Voldsforbrydelser	2 %	5 %	6 %
Sexualforbrydelser	6 %	6 %	5 %
Manddrab	5 %	4 %	4 %
Andet	3 %	2 %	4 %
I alt	100 %	100 %	100 %

Af 248 fanger, der afsluttede afsoningen i 1992, var det for 48 % vedkommende første afsoning af en straf, og 52 % havde tidligere afsonet en straf. 91 % af fangerne tilbragte ét år eller mindre med afsoningen, og 9 % længere end ét år. Kvinder udgjorde 5 % af fangerne og mænd 95 %. Størstedelen af fangerne eller 27 % var i alderen 21–25 år. 21 % var i alderen 26–30 år, og 18 % var 31–35 år gamle. Kun 4 % var 51 år og ældre; og i den yngste aldersgruppe, 18–20 år, var der 9 %. Aldersfordelingen har ikke ændret sig meget i de seneste år, men det er bemærkelsesværdigt, at ingen fange var yngre end 18 år, da han afsluttede afsoningen.

Fuldbyrdelsesudvalget fik tilsendt 191 ansøgninger om prøveløsladelse i 1992, hvilket svarer til året før. Der indløb imidlertid 55 benådningensansøgninger i 1992, men 82 i 1991. Man kunne ikke anbefale prøveløsladelse af 65 domfældte, hvilket er flere afslag end i de forløbne år. Færre domfældte end tidligere fik betinget prøveløsladelse efter afsoning af halvdelen af straffetiden (69 dømte), hvorimod der var flere end tidligere, der fik betinget prøveløsladelse efter afsoning af 2/3 af den idømte straffetid (55 dømte). Kun tre domfældte fik betinget benådning i 1992. Ca. halvdelen af de dømte afsoner deres fulde straf. Der er først og fremmest tale om korte domme, idet der i h.t. straffeloven ikke kan ske prøveløsladelse, når den resterende straffetid er mindre end 60 dage.

3. Fængselsudvalgets rapport

I 1991 nedsatte justitsministeren et udvalg til at foretage en samlet vurdering af status på fængselsområdet og fremsætte forslag til vigtige forbedringer og en fremtidig strategi. I rapporten beskrives den nuværende situation på fængselsområdet, bygninger, virksomhed og forhold i fængslerne, uddannelse af personale, fangegruppen, udnyttelsen af fængsler, omkostninger ved fængselsystemet og arbejdsfordeling mellem Justitsministeriet, Fængselsdirektoratet og fængslerne. Udvalgets resultat er, at fængselsystemet er meget mangelfuldt og planløst. Forbedringer anses for at være nødvendige på mange områder og forholdene i fængslerne bør forbedres og moderniseres.

Udvalget fremlægger en strategi og forslag til forbedringer. Man mener, at straffens nedbrydende virkninger bør reduceres ved en målrettet opbygning og ved at forsøge at ændre de kriminelles livsstil og forberede dem til at være nyttige samfundsborgere. Forholdene og omstændighederne i fængslerne bør være af sådan beskaffenhed, at sandsynligheden for fortsat kriminalitet kan formindskes og gentagne fængselsstraffe undgås. Indledningsvis bør der dannes grundlag for et moderne fængselsystem. Der stilles forslag om ændringer i administrationen af fængselsanliggender, fangernes forhold og fængselspersonalets funktion og uddannelse.

Udvalget vil øge Fængselsdirektoratets område ved, at det påtager sig opgaver, der nu løses i Justitsministeriet. Udvalget foreslår, at Fuldbyrdelsesudvalget nedlægges (se omtale af prøveløsladelse og benådning i kapitel 5 nedenfor), og Fængselsdirektoratet skal bevilge prøveløsladelser og sende indstillinger til Justitsministeren om benådninger. Der bør udfærdiges en bekendtgørelse om indrømmelse af prøveløsladelse og benådning (jvf. nu bekendtgørelse nr. 29/1993 og omtale af den i kapitel 5 nedenfor). Udvalget foreslår, at antallet af fængsler reduceres fra 6 til 4. Tre fængsler bør nedlægges, nemlig Hegningarhúsid i Reykjavík, Síðumúli-fængslet og statsfængselsafdelingen i politistationen i Akureyri. Den ældste del af Litla-Hraun bør ændres, og antallet af fanger reduceres med knap halvdelen.

I stedet bør der bygges et nyt fængsel til 85 afsonings og varetægtsfanger i hovedstadsområdet. Forholdene bør forbedres, og fængslerne bør opdeles i afdelinger. Antallet af pladser til fanger bør øges noget (så der bliver plads til 140 fanger), men især bør faciliteterne udvides kvalitetsmæssigt. Mulighederne for privatisering af fængsler bør undersøges. Personalets uddannelse bør øges, og Fængselsvæsenets personale-skole styrkes.

Justitsministeren har godkendt de fleste af udvalgets forslag og erklæret, at de skal danne grundlag for udformningen af politikken i fængselsanliggender i de næste år. Han har nedsat et administrationsudvalg bestående af fire personer. Det udvalg har bl.a. beskæftiget sig med placeringen og bygningen af et fængsel, og et flertal i udvalget går ind for, at der skal bygges et fængsel i hovedstadsområdet. Justitsministeren meddelte imidlertid i december 1992, at landets primære afsoningsfængsel fremdeles skulle være Litla-Hraun, antallet af fangepladser skulle øges der og et nyt fængsel bygges. Desuden skulle der bygges et nyt fængsel til varetægtsfanger, korttidsindsatte og modtagelse af fanger i Reykjavik. Hegningarghúsid i Reykjavik, Síðumúli-fængslet og fængslet i Akureyri skal nedlægges. Administrationsudvalget i fængselssager arbejder nu med forberedelserne til byggeri på Litla-Hraun. Udvalget har ligeledes forberedt en lovgivning om ændring af fuldbyrdelsen af straffedomme samt fængslernes virksomhed og administration.

4. Afsoningsfangers ophold uden for fængslet

I begyndelsen af 1993 trådte en bekendtgørelse i kraft om afsoningsfangers udgang fra fængslerne nr. 440/1992. Med bekendtgørelsen blev der for første gang givet skriftlige regler om tilladelse til udgang fra fængsler. Inden bekendtgørelsen blev udstedt, var det blevet almindeligt at gøre dette, og dermed var der faktisk opstået en slags rettigheder. Der er tale om fire typer udgang. Regelmæssig en-dags udgang og tilladelse til udgang fra fængslet i særlige tilfælde bevilges af fængselschefen, medens tilladelse til udgang fra fængslet i forbindelse med arbejde eller uddannelse gives af Statens fængselsdirektorat efter indstilling fra chefen for det fængsel, hvor fangen er registreret. Generelt ydes tilladelse til udgang uden ledsagelse, medmindre der er tale om udgang fra fængslet i særlige tilfælde. Diverse fælles regler gælder om alle tilladelser af denne art, og den besluttende myndighed har både hjemmel og pligt til at stille forskellige betingelser for udgang fra fængslet.

En fange må selv dække omkostningerne ved udgang fra fængslet og får udbetalt dagløn eller dagpenge som sædvanlig for tiden uden for fængslet på grund af udgangen. Hvis en fange tilsidesætter betingelserne for udgangen eller på anden vis misbruger den, kan det føre til tilbagekaldelse af tilladelsen til udgang og disciplinærstraf i h.t. fl. En tilladelse til udgang kan tilbagekaldes, selv om udgang ikke er påbegyndt, såfremt der indtræffer omstændigheder, der skaber fare for, at fangen misbruger udgangen. Fangen får ved meddelelse af udgang et certifikat, der indeholder betingelserne for udgang, regler om den og foranstaltninger i tilfælde af, at betingelserne tilsidesættes.

I 1992 (inden bkg. nr. 440/1992 trådte i kraft) fik 34 fanger udgang i i alt 71 tilfælde. I 10 tilfælde overtrådte fangerne de stillede betingelser. Tre gange kom fanger for sent tilbage og 7 gange i spiritus og/eller narkotikapåvirket tilstand. Så vidt vides, har ingen af dem begået lovovertrædelser under udgang, og ingen af dem flygtede.

5. Bekendtgørelse om fuldbyrdelse af straffedomme

Statens fængselsdirektorat får tilsendt straffedomme til fuldbyrdelse fra rigsadvokaten og Højesteret samt andre domme, hvor straf fastsættes. I 1992 fik direktoratet tilsendt 896 afgørelser til fuldbyrdelse og indsættelse, deraf 845 fra rigsadvokaten og 49 fra Højesteret. Direktoratet sender bødedomme til vedkommende politimestre til fuldbyrdelse, og disse sørger desuden for opkrævelse af sagsomkostninger. Fængselsdirektoratet varetager imidlertid selv fuldbyrdelse af hæfte- og fængselsdomme.

Der er udstedt en bekendtgørelse nr. 29/1993 om fuldbyrdelse af straffedomme. I den findes bestemmelser om tidspunktet for påbegyndelsen af afsoningen og om indrømmelse af prøveløsladelse og benådning.

Udsættelse. Fængselsdirektoratet indkalder den dømte til afsoning af frihedsstraffen og pålægger politimesteren at føre vedkommende til fængslet, hvis han ikke møder frem til rette tid. Direktoratet kan efter dømtes ønske give ham indtil 6 måneders udsættelse af afsoning fra det tidspunkt, hvor afsoningen oprindelig skulle påbegyndes, hvis særlige omstændigheder taler herfor. Med denne bestemmelse forkortes den maksimale udsættelse af afsoningen med 2 måneder, idet udsættelsen tidligere i praksis var 8 måneder. Når der tages beslutning om udsættelse, skal der tages hensyn til, hvor alvorlig den dømtes forbrydelse er, hans kriminelle karriere, hvor lang tid der er gået fra forbrydelsen blev begået m.v. Som hovedregel gives der ikke længere udsættelse end én måned ad gangen. Og det er meningen, at der kan sættes betingelser for bevilling af udsættelse, f.eks. at den dømte ikke begår overtrædelser under udsættelsen.

Prøveløsladelse og benådning. Justitsministeren varetog bevilling af prøveløsladelse, indtil de sager blev overført til Statens fængselsdirektorat, da dette indledte sin virksomhed i begyndelsen af 1989. Benådningsmyndigheden ligger hos præsidenten, men det er justitsministeren, der står for den praktiske gennemførelse og er ansvarlig. Fuldbyrdelsesudvalget var i funktion fra 1978 og forelagde justitsministeren (og senere Fængselsdirektoratet vedrørende prøveløsladelser) indstillinger om behandlingen af prøveløsladelses- og benådningsansøgninger (se omtale af fuldbyrdelsesudvalget i Islandsk kronik 1981–1984, NTFK 1984, nr. 5 side 472-3). Med bekendtgørelse nr. 29 fra 1993 om fuldbyrdelse af straffedomme er fuldbyrdelsesudvalget nedlagt og Fængselsdirektoratet bevilger selv prøveløsladelser uden indstilling fra andre.

I bekendtgørelsen findes der bestemmelser om bevilling for indrømmelse af prøveløsladelse. Prøveløsladelse indrømmes som regel ikke, hvis en fange har en uafsluttet sag i retssystemet. Der indrømmes ikke prøveløsladelse, når halvdelen af straffetiden er afsonet, hvis vedkommende afsoner straf for bestemte grove forbrydelser, eller hvis han tidligere har afsonet en ubetinget straf to gange eller oftere, medmindre særlige omstændigheder taler herfor. Vaneforbrydere får som regel ikke prøveløsladelse, og hovedreglen er, at der ikke indrømmes prøveløsladelse i tilfælde af delvis betingede straffedomme.

Den dømte kan appellere Fængselsdirektoratets afgørelse om prøveløsladelse til justitsministeren. Der er af justitsministeren nedsat et nyt tre mands udvalg, benådningsudvalget. Udvalget sender ministeren motiverede indstillinger om behandlingen af de ansøgninger om prøveløsladelse, der appelleres til ministeren, og om behandlingen af benådningsansøgninger.

Hvis den dømte har fået betinget benådning, prøveløsladelse eller betinget dom, og til-

syn er et vilkår, sørger Fængselsdirektoratet for, at det overholdes. Den dømte skal da regelmæssigt kontakte direktoratet. Fængselsdirektoratet træffer afgørelse om prøvetidens længde, vilkårene for prøveløsladelse og delvis eller fuldstændig ophævelse af disse eller ændringer i den henseende. Direktoratet behandler overtrædelser af vilkår i forbindelse med særvilkår og uomtvistelige overtrædelser af straffeloven.

6. Forvaring af psykisk abnorme lovovertrædere i h.t. straffelovens § 62

Hvis en person er utilregnelig p.g.a. psykisk lidelse i h.t. straffelovens § 15 og derfor findes for straf, eller vedkommende må betragtes som upåvirkelig af straf i h.t. straffelovens § 16, kan det ved dom bestemmes, at vedkommende skal anbringes på en egnet institution, jvf. straffelovens § 62. Det er en betingelse, at anbringelse er nødvendig af hensyn til retssikkerheden, og at andre mildere foranstaltninger ikke er tilstrækkelige.

Frem til oktober 1992 fandtes der ikke i Island nogen egnet institution for psykisk lidende kriminelle, og i mange årtier har de måttet tåle uforsvarlige forhold. De psykiatriske hospitaler har ikke villet modtage dem, og de har derfor hovedsageligt været anbragt i fængsler og på psykiatriske hospitaler i Sverige. Indtil 1984 var der også eksempler på, at de anbragtes på institutioner i Norge og Danmark. I årene 1989–1991 var 4–5 utilregnelige personer anbragt i afsoningsfængsler i kortere eller længere perioder.

I 1990 nedsatte sundhedsministeren og justitsministeren i forening et udvalg, der skulle fremsætte forslag om organisering af retspsykiatrisk behandling i Island og om hvorledes psykisk syge kriminelle personer skulle anbringes. Udvalget foreslog, at der blev oprettet en retspsykiatrisk afdeling i tilknytning til et af hospitalerne. Idéen var at anbringe utilregnelige lovovertrædere og andre, der ikke egner sig til straf dér. Desuden skulle afdelingen sørge for psykiatrisk hjælp til fanger i landets fængsler og foretage mentalundersøgelser, f.eks. i forbindelse med efterforskningen af sager, vurdering af ansøgninger om prøveløsladelse og af om en lovovertræder burde afsone sin straf uden for fængslet.

Disse forslag blev ikke til noget, men i oktober 1992 blev der åbnet en institution på Sogn i Ölfus (S-Island), og der er nu anbragt 7 personer. Dette er den første institution i Island, der er beregnet til utilregnelige lovovertrædere, der er blevet idømt forvaring på egnet institution.

7. Tiltalefrafald

Bestemmelser om betinget tiltalefrafald findes i kapitel VI i straffeloven. I henhold hertil kan rigsadvokaten midlertidigt udsætte påtale i forbindelse med lovovertrædelser i to tilfælde: 1. Når en person i alderen 15–21 år har begået en lovovertrædelse, 2. når en person lever under sådanne forhold, at tilsyn eller andre foranstaltninger i henhold til loven anses for at være mere velegnet til at opnå resultater end straf, og såfremt lovovertrædelsen ikke er af en sådan karakter, at hensynet til almenheden kræver straf. Prøvetiden kan være fra 1–5 år, men normalt skal den sættes til 2–3 år.

En medarbejder i Fængselsdirektoratets sociale afdeling har ansvaret for at give betinget tiltalefrafald til unge personer, der er bosat i Reykjavíkområdet. Han vurderer, hvor ofte den unge skal kontakte afdelingen. Det normale er én gang om måneden. Normalt sættes prøvetiden til 2 år. I 1992 fik 92 unge bevilget betinget tiltalefrafald fra Fængselsdirektoratet og i 1991 84 personer. I slutningen af 1992 var der derfor 176 personer under Fæng-

selsdirektoratets tilsyn og kontrol. Over 80% af de unge er mænd. Pigerne andel er vokset i de seneste år. I 1990 udgjorde piger 14% af gruppen. De fleste af de unge har gjort sig skyldige i berigelsesforbrydelser. De unge mænd begår især tyveri og indbrud (61 forbrydelser af 76 i 1992), men størstedelen af pigerne har begået dokumentfalsk (10 af 16 i 1992). 30 % af pigerne har dog gjort sig skyldige i tyveri, herunder indbrud, og tilsyneladende begynder deres lovovertrædelser så småt at ligne drengenes. I 1992 havde 50 % af de unge beskæftigelse, 25 % var i skole, 24 % var arbejdsløse og 1 % uarbejdsdygtige. Arbejdsløshed i gruppen er steget betydeligt, og var i 1990 10 %. Der er blevet betydeligt færre, der går i skole, hvilket først og fremmest skyldes, at betydeligt færre unge (22) i alderen 15–16 år fik betinget tiltalefravald end tidligere.

V. ÆNDRINGER I DEN ALMINDELIGE STRAFFELOV NR. 19, 1940 FRA OG MED 1984

1. Ændringer i forskellige paragraffer i straffeloven

Med lov nr. 42/1985 gennemførtes der ændringer af forskellige paragraffer i den almindelige straffelov. De fleste ændringer vedrører dem, der afsoner frihedsstraf.

Fængselsophold. Med loven fra 1985 skete der ændringer af bestemmelser i straffeloven fra 1940 om frihedsstraffens indhold, f.eks. fangers arbejdspligt, løn, ret til at få uddannelse, praktisk træning eller arbejde uden for fængslet og udgang. Disse bestemmelser i loven fra 1985 er nu blevet ophævet med lov nr. 48/1988 om fængsler og fængselsophold og bestemmelser om dette emne indlemmet i den lov, jvf. kapitel IV. 1 ovenfor. Det samme gælder bestemmelser om, hvor frihedsstraffen skal afsones og om tilladelse til at anholde en dømt, der skal afsones en frihedsstraf.

Proveløsladelse. Inden lovændringen i 1985 kunne justitsministeren eller en anden myndighed, som han overdrog sagerne til, beslutte at løslade en fange på prøve, når han havde afsonet 2/3 af straffetiden, dog mindst 3 måneder, jvf. straffelovens § 40, stk. 2. Med lov nr. 42/1985 blev denne minimumsgrænse forkortet fra 3 til 2 måneder. Det blev gjort for at øge bestemmelsens praktiske værdi, for at begrænse brugen af undtagelsesreglen i § 40, stk. 2, om prøveløsladelse, når halvdelen af straffetiden er gået, og for at tilnærme sig tilsvarende regler i de øvrige nordiske lande.

Desuden blev der lovfæstet en ny bestemmelse om prøveløsladelse, der gik ud på, at den ikke gives, hvis der resterer mindre end 30 dage af straffetiden. Dette betød en indskrænkning af bestemmelsen i § 40, stk. 2, om, at prøveløsladelse kan gives, når halvdelen af straffetiden er afsonet, når særlige omstændigheder taler derfor. Det var også en tilpasning til lignende bestemmelser i Norden. Det betyder i praksis, at prøveløsladelse ikke sker, når halvdelen af straffetiden er udstået, i forbindelse med domme, der er kortere end frihedsstraf i 2 måneder. I bemærkningerne til forslaget til denne lov bemærkes det ligeledes, at det ikke betragtes som naturligt at give prøveløsladelse på kortere domme end frihedsstraf i 2 måneder.

Såfremt den dømte, der er løsladt på prøve, har overtrådt særvilkår, der er stillet, eller helt klart har overtrådt straffeloven, tager myndighederne (indtil 1988 justitsministeren og fra den 1. januar 1989 Fængselsdirektoratet) beslutning om, hvorvidt vilkårene skal ændres og prøve og/eller tilsynstiden forlænges til det lovmæssige maksimum, eller om vedkommende skal udstå den resterende staf. Hvis der imidlertid er tale om andre overtrædel-

ser end helt klare overtrædelser af straffeloven, d.v.s. overtrædelser af strafferetlige særlove eller overtrædelser af straffeloven, der ikke menes at være uomtvistelige, behandler domstolene konsekvenserne af den dømtes tilsidesættelse af vilkårene.

Disciplinærstraffe. Reglerne i straffeloven fra 1940 om disciplinærstraffe, der blev ændret med lov nr. 42/1985, blev ophævet med lov om fængsler og fængselsophold nr. 48/1988, og regler om dette emne indføjet i denne lov, jvf. kapitel IV.1 ovenfor.

Maksimumbeløb på bøder. Bestemmelsen i straffelovens § 50 om, at der ikke måtte idømmes højere bøder end én million islandske kroner, medmindre der var hjemmel for det i andre love, blev ændret, så maksimumbeløbet nu er 4 millioner islandske kroner. Bødbestemmelser i særlovgivningen følger straffelovens maksimalbødegrænse, medmindre andet er bestemt i vedkommende særlove. Der er dog blevet meget færre bestemmelser af denne karakter i særlovgivningen, for med lovene nr. 75/1982 og nr. 10/1983 blev maksima for bødens størrelse i 126 særlove ophævet. Flere sådanne maksima for bødens størrelse blev sidenhen ophævet med lov nr. 116/1990.

Beløb, der bestemmer længden af forældelsesfristen af bødestraf. I straffelovens § 83 a, stk. 1, jvf. lov nr. 20/1981 findes en bestemmelse om, at en bødestraf, der er fastsat ved en dommers dom, kendelse eller bødeforelæg, forældes, når der er gået 3 år efter, at det var muligt at fuldbyrde straffen i henhold til lovens almene bestemmelser. Forældelsesfristen var dog 5 år i henhold til den oprindelige bestemmelse i lov nr. 20/1981, hvis bøden var ISK 5.000 eller mere. Med lov nr. 42/1985 er 5.000 ISK's grænsen hævet til ISK 20.000.

Minimumstraf for deltagelse i flugt fra fængsel. Ifølge straffelovens § 110 straffes fanger, der afsoner frihedsstraf, med indtil 3 års fængsel for deltagelse i flugt. I paragraffen var der en minimumstraf på 6 måneders fængsel. Med lov nr. 42/1985 blev denne minimumstraf ophævet, og derfor gælder det almene minimum for fængselsstraf, nemlig 30 dage.

Forsømmelse af forsørgelsespligt m.v. Med lov nr. 42/1985 ophæves bestemmelsen i straffelovens § 180. Den omhandlede forsømmelse af forsørgelsespligt eller forsømmelse af betaling af børnebidrag på grund af drikfældighed eller smøleri eller tilfælde, hvor en person pålagde sin kommune byrder af disse årsager. For denne adfærd kunne der idømmes indtil 6 måneders fængsel som straf, hvis en person ikke ville påtage sig et passende arbejde, som myndighederne henviste ham til. Denne bestemmelse blev aldrig anvendt.

Mindre berigelsesforbrydelser. Med lov nr. 42/1985 er der foretaget ændringer af straffelovens § 256, stk. 2, om sagsanlæg i forbindelse med mindre berigelsesforbrydelser. Før ændringen var det en betingelse for offentlig tiltale, at den, som forbrydelsen var sket imod, krævede en sag anlagt. Nu kan der imidlertid ikke rejses tiltale, medmindre almenhedens vel kræver det. Denne ændring er i overensstemmelse med den politik, at almenhedens vel i højere grad end en enkeltpersons interesser skal afgøre, hvorvidt der rejses tiltale og flere bestemmelser er da også ændret i denne retning, f.eks. straffelovens § 217 om mindre overfald i 1981. Betingelserne for, at denne regel om tiltalerejsning gælder, er, at skaden ved forbrydelsen ikke beløber sig til mere end ISK 7.000 (grænsen var ISK 30, inden ændringen i 1985 og derfor fuldstændig ubrugelig), at lovovertræderen ikke tidligere har gjort sig skyldig i berigelsesforbrydelse, og at ingen særlige omstændigheder øger forbrydelsens strafværdighed.

2. Voldshandlinger i lufthavne

I 1973 blev Haag-konventionen af 1970 om bekæmpelse af ulovlig bemægtigelse af luftfartøjer og Montreal-konventionen af 1971 om bekæmpelse af ulovlige handlinger mod den civile luftfarts sikkerhed ratificeret. Inden konventionerne blev ratificeret, blev der ved lov nr. 41/1973 indføjet bestemmelser i straffeloven til opfyldelse af forpligtelser ifølge konventionerne vedrørende udvidet straffemyndighed, flykapring m.v. I 1988 blev der indføjet et protokollat i Montreal-konventionen, der omhandler voldshandlinger i lufthavne, der anvendes til international luftfart. Inden ratifikationen skete der en ændring af enkelte bestemmelser i straffeloven, jvf. lov nr. 41/1973, for at opfylde de forpligtelser, der var en følge af ratifikationen af protokollatet.

Med lov nr. 16/1990 blev der føjet to stykker til straffelovens § 165, der omhandler straf for at forvolde skade mod andre personers liv, helbred eller ejendom med bl.a. eksplosioner eller forulykkelse af luftfartøj, og ved i luftfartøj at anvende vold, trussel om vold eller anden ulovlig fremgangsmåde for at overtage kontrollen over fartøjet eller på anden vis ulovligt at gribe ind i styringen eller flyvningen af det. For det første sættes nu 2–16 års fængsel som straf for med vold eller trussel om vold at angribe personer, som befinder sig i lufthavne for international flytrafik, hvis handlingen volder eller er af en sådan karakter, at den kan volde almen fare. For det andet er minimumsstraf 4 års fængsel, hvis en handling blev begået for at igangsætte oprør, masseplyndring eller anden lignende forstyrrelse af samfundsorden eller almen ro og orden. Uagtsomhedsforbrydelser straffes med bøde, hæfte eller indtil 3 års fængsel. Indtil 1 års fængsel sættes som straf for at undlade at advare mod eller forhindre disse ulykker, hvis dette er muligt uden at udsætte sine egne eller andres interesser for væsentlig fare.

I straffelovens § 6 er det såkaldte realprincip lovfæstet. Det går ud på, at afstraffelse skal ske i henhold til islandsk straffelov for overtrædelser, der er opregnet der, selv om de begås uden for den islandske stat og uden hensyn til hvem der forvolder dem. Ovennævnte overtrædelser falder nu under denne regel, således, at de omfattes af islandsk straffemyndighed.

Med lov nr. 41/1973 blev der også til straffelovens § 120 føjet en ny bestemmelse, § 120 a, hvor bøder, hæfte eller indtil 3 års fængsel sættes som straf for forsætligt at give forkerte oplysninger eller meddelelser, der kan føre til bekymring for personers liv, helbred eller velfærd, eller om forhold vedrørende luftfartssikkerheden. Det straffes ligeledes med samme straf at sprede sådanne rygter mod bedre vidende. Med lov nr. 16/1990 er der i § 120 a indføjet en bestemmelse om, at denne straffebeskyttelse også angår sikkerheden i lufthavne.

3. Seksualforbrydelser

Med lov nr. 40/1992 blev straffelovens XXII. kapitel om forbrydelser mod kønssædeligheden og § 190 i lovens XXI. kapitel om forbrydelser i familieforhold ændret. Ændringerne omfatter dels §§ 194–199, jvf. straffelovens § 202, d.v.s. bestemmelserne om forbrydelser mod kvinders kønsfrihed. Før ændringen beskyttede disse bestemmelser alene kvinder. Efter ændringen omfatter bestemmelserne både kvinder og mænd. I øvrigt vedrører ændringerne straffelovens § 190 om blodskam og §§ 200–209 om seksuelle overgreb mod børn og unge, homoseksuelle personers seksuelle omgang og krænkelse af blufærdigheden, udover at indholdet i straffelovens § 181 om prostitution og økonomisk udnyttelse af

denne er flyttet til § 206. De paragraffer, der var knyttet til det ene køn, blev ændret, så de nu er uafhængige af køn. Alle særbestemmelser om homoseksuelle personers seksualforbrydelser er ophævet, og bestemmelserne i XXII. kapitel omfatter homoseksuelles handlinger efter omstændighederne. Titelen på straffelovens XXII. kapitel er ændret fra "Sædelighedsforbrydelser" til "Seksuallforbrydelser".

Straffelovens bestemmelser om blodskam, forbrydelser mod kvinders kønsfrihed og seksuelle overgreb mod børn og unge var før ændringen baseret på, om der var tale om samleje. Anden kønslig omgængelse straffedes med mildere straf. Dette gjaldt dog ikke blodskam, hvor anden kønslig omgængelse end samleje mellem slægtninge i nedstigende linie samt søskende ikke var strafbar. I retspraksis blev fuldbrydet samleje defineret sådan, at mandens kønsorgan skulle være indført i kvindens skede og samlejebevægelser indledt. Nu anses det derimod for tilstrækkeligt, at mandens kønsorgan er indført helt eller delvis i kvindens skede. Derimod er en nøjagtig definition af fuldbrydet samleje ikke af lige så stor betydning som tidligere, idet anden kønslig omgængelse nu sidestilles med samleje. Dette begreb defineres snævert, så det omfatter seksuelt misbrug af et andet menneskes legeme, hvilket erstatter traditionelt samleje eller er et surrogat herfor.

Der er nye bestemmelser om seksuel chikane, såsom beføling og befamlen, anden fysisk berøring og fotografering af erotisk karakter.

Om enkelte bestemmelser, som de er efter ændringen, skal følgende bemærkes:

I § 194 om voldtægt er beskrivelsen af handlingen udvidet, så der nu er tale om, at en forbrydelse er begået ved enhver strafbar voldstrusel, udover direkte voldsanvendelse, men ikke ved andre trusler. For det andet er det ikke længere nogen betingelse, at truslen volder frygt for liv, helbred eller velfærd, idet voldstrusler er af så alvorlig karakter, at en sådan betingelse er unødvendig. Det kan tænkes, at indholdet af en voldstrusel går ud over en nær slægtning til den krænkede, f.eks. dennes barn. Strafferammen er den samme som i den ældre bestemmelse, d.v.s. fængsel i 1-16 år, men muligheden for fængsel på livstid er afskaffet. Hvis en person tvinges til samleje eller anden kønslig omgængelse ved anden ulovlig tvang, straffes det med fængsel indtil 6 år i h.t. § 195.

Noget nyt i § 196 er, at samleje med sindsyge personer eller personer med andre psykiske lidelser ikke er strafbar, medmindre der er tale om udnyttelse, således at gerningsmanden udnytter personens svagheder for at opnå sin vilje.

Bestemmelsen om straf for samleje mellem personalet på institutioner (fængsler, psykiatriske hospitaler, forsorgs- eller børnehjem) og anbragte klienter er uændret (§ 197), bortset fra, at den nu i lige høj grad gælder mænd som kvinder og samleje som anden kønslig omgængelse, ligesom de andre bestemmelser i kapitlet. Det er også uændret, at der ikke nødvendigvis skal være tale om misbrug, for at handlingen kan betragtes som strafbar.

I bestemmelsen i § 198 om gerningsmandens udnyttelse af sin position, hvor den krænkede er økonomisk eller erhvervsmæssigt afhængig af vedkommende, er der indføjet det led, at den krænkede er gerningsmandens klient i et tillidsforhold. Maksimalstraffen er forlænget fra 1 års fængsel til fængsel i 3 år, og hvis personen er yngre end 18 år (tidligere 21 år) fra 3 år til 6 år. Nyt er det ligeledes, at anden seksuel chikane straffes med fængsel indtil 2 år.

I svigsbestemmelsen i § 199 er der indføjet et nyt stykke om samleje, der finder sted under foregivelse af, at der er tale om lægelig eller anden videnskabelig behandling. Straf-

fen er den samme som ved anden svig i henhold til bestemmelsen, d.v.s. indtil 6 års fængsel.

Bestemmelsen i § 190 om blodskam er flyttet næsten uændret fra XXI. kapitel om forbrydelser i familieforhold til det nye kapitel om seksualforbrydelser og er der indføjet i et nyt emneområde: anden seksuel chikane over for efterkommere i § 200. I bestemmelsen hedder det, at en persons samleje eller anden kønslig omgængelse med eget barn eller anden efterkommer straffes med indtil 6 års fængsel og indtil 10 års fængsel, hvis barnet er yngre end 16 år. De børn eller andre efterkommere, der deltager i samlejet, er ikke strafansvarlige ifølge de nye regler, idet de som regel anses for at være blevet misbrugt af de ældre personer. En persons øvrige seksuelle chikane over for eget barn eller anden efterkommer straffes med indtil 2 års fængsel og indtil 4 års fængsel, hvis barnet er yngre end 16 år. Samleje mellem søskende straffes med indtil 4 års fængsel. Hvis den ene søskende eller begge er under 18 år, når handlingen finder sted, kan det bestemmes, at deres straf skal bortfalde.

I henhold til § 201 straffes den, der har samleje eller anden kønslig omgængelse med et barn eller en ung, yngre end 18 år, med indtil 6 års fængsel, hvis den krænkede er den skyldiges adoptivbarn, stedbarn, plejebarn, et barn af en person, med hvem gerningsmanden har et uægteskabeligt samliv eller en ung, som den skyldige har fået betroet for at undervise eller opdrage. Straffen kan være indtil 10 års fængsel, hvis barnet er yngre end 16 år. En bestemmelse, der svarer til § 200 om seksuel chikane, findes også her. En bestemmelse om samleje med børn yngre end 14 år er uændret, og overtrædelse straffes med indtil 12 års fængsel. En ny bestemmelse handler om fængsel indtil 4 år for anden seksuel chikane over for børn.

Det straffes med indtil 2 års fængsel at forsørge sig ved prostitution og indtil 4 års fængsel at være beskæftiget med eller tjene til livets ophold ved andres utugt samt at indbyde, opfordre eller assistere en person yngre end 18 år til at tjene til livets ophold ved utugt. På samme måde straffes den, der bidrager til, at en person flytter fra eller til landet med henblik på at tjene til livets ophold ved utugt, hvis vedkommende person er yngre end 21 år eller vedkommende ikke er bekendt med denne hensigt med rejsen. Med samme straf straffes den, der med indbydelser, opfordringer eller mellemkomst bidrager til, at andre har samleje eller anden kønslig omgængelse mod betaling eller tjener penge på andres utugt, f.eks. ved udlejning af lokaler. I bemærkningerne nævnes som eksempler at skaffe unge personer til at deltage i erotiske film eller mellemkomst om, at en person, der er afhængig af narkotika, har samleje mod betaling en eller flere gange (§ 206).

Bestemmelsen i § 209 om krænkelse af blufærdigheden er formelt set næsten uændret, udover at den maksimale straf er hævet fra 3 års fængsel til 4 års fængsel. Men fordi der er kommet nye bestemmelser i loven om seksuel chikane, angår § 209 nu først og fremmest forskellig anden adfærd end beføling og befamlen af en persons legeme. I bemærkningerne nævnes som eksempler vindueskiggeri, blotteri og sjofel tale i telefon.

4. Udbytte af narkotikaforbrydelser

Straffebestemmelser om euforiserende stoffer findes både i særlovgivningen og i straffeloven. Den straffretlige særlov er lov om euforiserende stoffer nr. 65/1974, og i § 173 a i straffeloven findes der en bestemmelse om alvorlige narkotikaforbrydelser.

I henhold til lov om euforiserende stoffer nr. 65/1974 er import, eksport, salg, køb, bytte, udlevering, modtagelse, produktion, fremstilling og opbevaring af narkotika forbudt i islandsk jurisdiktion, og overtrædelser straffes med bøde, hæfte eller fængsel, nu indtil 6 år, jvf. lov nr. 13/1985, i modsætning til tidligere indtil 2 års fængsel. I straffelovens § 173 a findes en bestemmelse om indtil 10 års fængsel for alvorlige overtrædelser af lov om euforiserende stoffer.

Island er i henhold til aftalen om EØS forpligtet til ved aftalens ikrafttræden at have tilpasset sin lovgivning til Det europæiske råds direktiv nr. 91, 308 fra 10. juni 1991 om foranstaltninger til hindring af, at det økonomiske system anvendes til hvidvask af penge. I henhold til direktivet er det et ufravigeligt krav, at der i medlemslandene findes regler om hvidvask af penge, der stammer fra narkotikaforbrydelser. Med lov nr. 39/1993 blev der derfor indsat en ny bestemmelse i straffeloven, § 173 b, hvor indtil 10 års fængsel sættes som straf for følgende: For det første at modtage eller skaffe sig selv eller andre vinding, der er erhvervet ved overtrædelse af § 173 a. Baggrunden for dette er, at det skal være muligt at gribe direkte ind over for dem, der deltager i handel med narkotiske stoffer uden selv at være involveret i import eller distribution af dem, i de tilfælde, hvor det er muligt at bevise, at de har modtaget udbytte af handelen. For det andet at opbevare eller overføre udbytte af overtrædelse af § 173 a, assistere ved udlevering af det eller på anden tilsvarende måde at bidrage til at sikre andre udbytte af en sådan overtrædelse. Der redegøres ikke til fulde for, hvilke omstændigheder omkring assistance der sigtes til, men formålet med paragraffen er at reducere handel med narkotiske stoffer ved at gøre forskellige handlinger, ved hvilke personer kan assistere ved unddragelse af fortjeneste fra narkohandel, strafbare, uden at det stilles som betingelse, at lovovertræderen har nogen fordel af assistancen. Denne lovændring har forbindelse til lov nr. 49/1993 om ændring af lov nr. 65/1974 (se kapitel VI.8. nedenfor) og lov nr. 80/1993 om hvidvask af penge (se kapitel VI.10. nedenfor).

5. *Ændringer af straffeloven i forbindelse med ratifikationen af konventionen om straffedommes internationale retsvirkninger*

I forbindelse med ratifikationen af Europarådets konvention fra 1970 om straffedommes internationale retsvirkninger blev der foretaget ændringer af bestemmelsen i straffelovens § 8 om hjemmel til at føre en offentlig sag i Island, når tiltalte tidligere er idømt sanktion i en anden stat for samme overtrædelse, jvf. lov nr. 72/1993.

I straffelovens § 8, stk. 3, fandtes der regler om "ne bis in idem"-virkningen af udenlandske straffedomme. I stedet findes nu en ny paragraf i straffeloven, § 8 a, der er mere vidtrækkende. § 8, stk. 4, er nu ligeledes blevet en selvstændig paragraf i form af § 8 b, og der er foretaget nogle indholdsmæssige ændringer af den.

I henhold til § 8 a, stk. 1, er det ikke tilladt i Island at anlægge offentlig sag mod en person, dømme vedkommende eller fuldbyrde idømte sanktioner over for vedkommende for en overtrædelse, han allerede er dømt for i en anden stat, hvor overtrædelsen blev begået, eller i en stat, der er tilsluttet den europæiske konvention om straffedommes internationale retsvirkninger, for så vidt en af følgende betingelser er gældende: 1. Den sigtede er frifundet. Det har ingen betydning, hvorfor han blev frifundet i en anden stat. Det kan have været, fordi handlingen ikke var strafbar dér, eller fordi den sigtede var utilregnelig,

f.eks. p.g.a. sindssyge, hvilket gælder selv om der er blevet iværksat foranstaltninger ifølge straffelovens § 62 over for utilregnelige personer eller personer, der må betragtes som upåvirkelige for straf. 2. Den idømte sanktion er allerede fuldbyrdet, er under fuldbyrdelse eller er bortfaldet, d.v.s. forældet eller er opgivet ifølge lov i den stat, hvor dommen blev afsagt, d.v.s. lovovertræderen har fået benådning eller amnesti. 3. En person er fundet skyldig, uden at straf eller andre sanktioner er blevet fastsat. Herunder hører ligeledes de tilfælde, hvor fastsættelse af straf er blevet udsat betinget, eller hvor den pågældende må betragtes som upåvirkelig for straf ifølge domsstatens lovgivning. Hvis der i sådanne tilfælde træffes sikkerhedsforanstaltninger, gælder bestemmelserne i nr. 3 dog ikke.

Disse bestemmelser gælder ikke, når islandske myndigheders straffemyndighed er baseret på territorial- eller realprincippet i de tilfælde, hvor lovovertrædelser er rettet mod den islandske stats selvstændighed, sikkerhed eller forfatning, medmindre der er anlagt straffesag i den anden stat på islandske myndigheders anmodning.

I straffelovens § 8 b findes der en regel om, at hvis en sag er anlagt mod en person i Island for en lovovertrædelse, som vedkommende allerede er blevet pålagt en sanktion for i en anden stat, skal sanktionen i Island være tilsvarende mildere eller ophæves i det omfang, den allerede er fuldbyrdet i udlandet. Denne regel er en udvidelse i forhold til tidligere, for nu skal der tages hensyn til sanktioner, men ikke udelukkende til straf. Nu er det f.eks. tilladt at tage hensyn til sikkerhedsforanstaltninger, konfiskation m.v., som den dømte er blevet ikendt i en anden stat.

Udover disse ændringer i straffeloven er der blevet gennemført Lov om internationalt samarbejde om fuldbyrdelse af straffedomme nr. 56/1993 (se kapitel VI.9. nedenfor).

VI. DIVERSE LOVE FRA OG MED 1988, SOM INDEHOLDER STRAFFEBESTEMMELSER

1. Politivedtægter

Helt til året 1988 gjaldt tre love om politivedtægter, nemlig Lov om politivedtægter for købstæderne, Lov om politivedtægter på autoriserede handelssteder og Lov om politivedtægter uden for købstæder. Med Kommuniststyrelsesloven nr. 8/1986 blev der foretaget diverse ændringer i kommunernes forhold, så forskellen på købstæders og landkommuners retsstilling blev mindre. Derfor mentes det nødvendigt at tage lovene om politivedtægter op til revidering, og der blev gennemført en ny Lov om politivedtægter, nr. 36/1988. Den nye lov erstatter samtlige de ældre love.

I henhold til bestemmelser i lov nr. 36/1988 kan der udstedes politivedtægt i hver enkelt kommune. Med henblik på at skabe overensstemmelse mellem indholdet i politivedtægter skal ministeren udstede en bekendtgørelse om politivedtægter, der skal være forbillede for kommunernes politivedtægter. Hvis en kommune ikke anser det for nødvendigt at udstede en politivedtægt, træder bekendtgørelsen i stedet for denne. Denne bekendtgørelse er endnu ikke udstedt, men nogle kommuner har udstedt politivedtægter.

I politivedtægterne skal der være bestemmelser om diverse vedrørende almindelig ro og orden, borgernes indbyrdes samkvem og deres sikkerhed på offentlige steder. Disse punkter er anført i loven som eksempler, og om de fleste af dem, fandtes der da også regler i ældre ret. Ifølge loven fra 1988 skal der i politivedtægterne findes bestemmelser om 1) borgernes indbyrdes samkvem og deres sikkerhed på offentlige steder, 2) restaurationsers

åbnings- og lukketider, forlystelser og tidsbegrænsninger i den forbindelse, 3) handel og anden erhvervsvirksomhed på offentlige steder, at der behøves tilladelse til at drive forlystelses- og legeapparater mod betaling og til at forestå salg, udlejning og ekspedition af køretøjer på bestemte steder, 4) dyrehold, med henblik på at forhindre skade, når dyr går løse omkring eller bliver vanrøgtet.

Overtredelser af politivedtægter straffes med bøde. Der er ingen ændring i bestemmelsen om, at såfremt et barns forseelse kan henføres til manglende tilsyn fra forældre eller den, der træder i forældrenes sted, straffes disse for forseelsen, udover at 14-års aldersgrænsen vedrørende børnene er ophævet.

2. Ophævelse af forbud mod import og fremstilling af alkoholholdigt øl

Den 1. marts 1989 trådte i kraft lov nr. 38/1988 om ændring af spiritusloven nr. 82/1969. Ved den lejlighed blev et forbud, der havde været gældende i flere årtier mod import og fremstilling af øl med højere spiritusindhold end 2,25 % af volumen, ophævet. Dette forbud var ikke i overensstemmelse med virkeligheden og derfor fuldstændig formålsløst. I mange årtier var sømænd på fragtskibe og flybesætninger de eneste, der måtte medbringe alkoholholdigt øl ind i landet, og i de sidste år inden 1989 føjedes til denne gruppe turister, der ankom til landet udenlands fra. Der var ingen, der bekymrede sig om import og salg af de materialer til fremstilling af vin, man kunne købe i fødevarerbutikker, og der var blevet drevet ulovlig import af øl i mange årtier. Den offentlige mening pegede ligeledes i retning af, at salg af øl burde tillades. Man kunne "derfor ikke længere forsvare at undlade at ophæve forbudet, der her er tale om og det synes da også at være i skærende modsætning til de forhold, der hersker her i disse anliggender" hedder det i bemærkningerne til lovforslaget.

I henhold til spirituslovgivningen anses en væske for at være spiritus, hvis den indeholder mere end 2,25 % (volumen) alkohol. Alkoholholdigt øl anses derfor for at være spiritus. Salg af alkoholholdigt øl sker på samme måde som salg af anden spiritus, og det er alene regeringen, der må importere det til Island, ligesom anden spiritus. Statens spiritusmonopol har ligeledes eneret til fremstilling af alkoholholdige drikke, men finansministeren kan dog give andre tilladelse til fremstilling af sådanne produkter på den betingelse, at de fremstillede produkter er beregnet til eksport eller salg i Statens spiritusmonopol. Statens spiritusmonopol har eneret til at sælge spiritus indenlands, hvad enten der er tale om importeret spiritus eller det er fremstillet i landet.

Nu gælder de samme regler om tilvirkning og fremstilling af alkoholholdigt øl som om fremstilling af andre alkoholholdige drikke. Anden fremstilling, tilvirkning eller brygning af alkohol er forbudt. Det er ligeledes forbudt at gøre denatureret spiritus egnet til drikning. I overensstemmelse med disse ændringer er bestemmelsen i spirituslovgivningen om konfiskation på grund af tilvirkning af alkohol ændret således, at konfiskationen kun skal omfatte apparater, der anvendes eller er blevet anvendt til ulovlig fremstilling af alkoholholdige drikke, og kun spiritusdrikke, der er fremstillet på ulovlig vis.

3. Registrering og behandling af personlige oplysninger

I 1989 blev der vedtaget en ny lov om registrering og behandling af personoplysninger, lov nr. 121/1989. Formålet med loven er at sikre borgerne mod misbrug af oplysninger om deres personlige forhold, der opbevares eller er blevet registreret på systematisk vis.

Ikke alle overtrædelser af loven er strafbare, men de paragraffer i loven, der er forbundet med strafansvar, er anført. Herunder hører at registrere oplysninger om personers bestemte private forhold, at berette om bestemte oplysninger, at sammenkøre registre, at overtræde bestemmelser i kapitlet om registrering af oplysninger om økonomiske forhold og kreditværdighed, og om navnelister og underskrifter, markeds- og meningsmålinger og endelig at indsamle oplysninger i Island til videre bearbejdelse i udlandet. Det er ligeledes strafbart ikke at respektere de betingelser, der stilles for driftstilladelse, samt at undlade at følge registerudvalgets påbud om at ophøre med registrering, slette oplysninger i registre m.v.

Der er tre typer sanktioner for overtrædelser af loven: 1) Straffé, d.v.s bøder eller fængsel indtil 3 år. Det er muligt ligeledes at straffe i henhold til andre straffebestemmelser, som handlingen angår, og der tænkes i den forbindelse f.eks. på straffelovens § 136 om offentligt ansattes tavshedspligt og samme lovs § 229 om offentligt at fortælle om en andens personlige forhold. 2) Fratagelse af rettigheder, d.v.s. fratagelse af driftstilladelse i tilfælde af alvorlig forbrydelse. 3) Konfiskation af udstyr og udbytte af lovovertrædelsen.

Bestemmelserne om juridiske personers strafansvar og ansvar for betaling af bødestraffe, som deres medarbejdere har pådraget sig, er mere udførlige end i den ældre lov. Juridiske personer kan i lige så høj grad som enkeltpersoner dømmes til at betale bøder for overtrædelser af loven. Juridiske personer kan bødestraffes uden hensyn til, om vedkommendes medarbejder kendes skyldig. Hvis den juridiske persons medarbejder har overtrådt loven, kan den juridiske person ligeledes idømmes bødestraf og fratages driftstilladelse, for så vidt lovovertrædelsen er begået til fordel for den juridiske person eller denne har haft udbytte af lovovertrædelsen. En juridisk person har ansvaret for betaling af en bøde, som vedkommendes medarbejder dømmes til at betale i forbindelse med overtrædelser af loven, for så vidt lovovertrædelserne står i forbindelse med vedkommendes arbejde hos den juridiske person. Betingelserne for fratagelse af rettigheder svarer til lignende bestemmelser i straffelovens § 68 om rettighedstab; lovovertrædelsen skal vise, at der er væsentlig fare for misbrug i forbindelse med registreringsvirksomhed. Apparatur kan konfiskeres, hvis det er benyttet ved alvorlige lovovertrædelser, og ligeledes udbyttet af overtrædelsen. For forsøg og medvirken straffes i.h.t. straffelovens bestemmelser derom.

4. Lov vedtaget p.g.a. Islands medlemskab i Europakonventionen om beskyttelse mod tortur og umenneskelig eller nedværdigende behandling eller straf

Med lov nr. 15/1990 er der fastsat regler p.g.a. Islands medlemskab i Europakonventionen fra 26. november 1987 om beskyttelse mod tortur og umenneskelig eller nedværdigende behandling eller straf. I henhold til lovens bestemmelser har en komité, der er nedsat ifølge konventionen til at undersøge behandlingen af frihedsberøvede personer, ret til at besøge alle steder i Island, hvor frihedsberøvede personer er anbragt efter myndighedernes bestemmelse. Det kan f.eks. være afsoningsfængsler, varetægtsfængsler, politiarrester, sygehuse og andre institutioner, herunder for psykisk syge. Der stilles dog de betingelser, at formålet med besøget skal være at undersøge den behandling, de indsatte er underkastet, og at komiteen forud skal have givet meddelelse om, at den agter at besøge institutioner her i Island. Den, der er ansvarlig for en frihedsberøvet person eller er leder af en institution, hvor personen er indsat, skal yde komiteen den assistance, den behøver for at kunne

opfylde sine pligter. Komiteen skal have adgang til de steder, hvor frihedsberøvede personer er anbragt, og komiteen skal kunne færdes frit på stedet. Komiteen skal have lejlighed til i enrum at tale med frihedsberøvede personer og andre, der kan give oplysninger om deres behandling, og komiteen skal ligeledes have adgang til de oplysninger, der er nødvendige for, at den kan udføre sit hverv. Komitémedlemmer og specialister, den har i sin tjeneste, nyder diverse forrettigheder og immunitet under deres arbejde i Island. Komiteen kom til Island i sommeren 1993 og inspicerede fængsler.

5. Overskatteretten

Med lov om overskatteretten nr. 30/1992 skete der en omfattende ændring i arbejdet hos den øverste beslutende skattemyndighed på forvaltningsniveau. Statsskatterådet og Kildeskattens bødennævnt blev nedlagt, og overskatteretten overtog deres opgaver. Den består af 6 medlemmer (4 fuldtids- og 2 deltidsbeskæftigede) og beskæftiger sig med hele landet og fungerer i mange henseender som en domstol. Det lykkedes ikke Statsskatterådet i tilstrækkelig grad at opfylde skattelovens bestemmelser om hurtig sagsbehandling. Formålet med nedsættelse af overskatteretten er at styrke den funktion, der varetages af den øverste beslutende skattemyndighed på forvaltningsniveau, så det sikres, at skatteyderne kan få deres sager behandlet på naturlig vis og til tiden.

Overskatteretten afsiger kendelser i tvister om fastsættelse af skatter, afgifter og skattegrundlag. Den afsiger også kendelser om bøder i h.t. lov om indkomst- og ejendomsskat og love om kildeskat og moms. Det er alle skatteborgere (skatteydere, de der indleverer selvangivelse og kommunalbestyrelser) tilladt at appellere skattedirektørens kendelser til overskatteretten og efter omstændighederne til statsskattedirektøren angående påligning af skat samt skattegrundlag. Statsskattedirektøren og vedkommende kommune kan ligeledes appellere skattedirektørens kendelse til overskatteretten.

Overskatteretten fastsætter bøder for overtrædelser af de tidligere nævnte skattelove, medmindre det besluttes, at sagen skal videre til offentlig efterforskning og retsbehandling. Bestemmelser i lov om offentlig retspleje gælder for den sigtedes rettigheder og forsvar. Direktøren for skatteundersøgelser er den offentlige repræsentant for overskatteretten ved fastsættelse af bøder og varetager udformningen af krav i bødesager. Overskatterettens kendelser er endelige og kan ikke indbringes for domstolene, medmindre der menes at være tale om en retstridig myndighedsafgørelse. Bøder betales til statskassen undtagen bøder for overtrædelser af Lov om kommunernes indtægtskilder. De betales til vedkommende kommunekasse.

6. Miljøanliggender

I de senere år er islændingene blevet væsentligt mere bevidste om miljøanliggender end tidligere. Der er blevet oprettet et miljøministerium, og det har taget initiativ til udgivelse af miljøministerens rapport i marts 1993 om udformning af en miljøpolitik. Fiskebanke rundt om Island er landets vigtigste naturressourcer, og nationens tilværelse er baseret på dem. Beskyttelse af dem og fornuftig udnyttelse er derfor livsvigtig for nationen. Ødelæggelse af bevoksning er et af de alvorligste miljøproblemer i Island. Selv om der nogle steder er en vis forurening, især af overfladevand, er den dog begrænset i forhold til, hvad man kender i nabolandene.

I de seneste år er der blevet vedtaget diverse love og bekendtgørelser, der sigter mod øget beskyttelse af miljøet. I det følgende nævnes nogle af de nyeste.

En særlig afgift for retstridig fiskefangst. Der er blevet vedtaget Lov om særlig afgift for retstridig fiskefangst nr. 37/1992. Den erstatter Lov om konfiskation af ulovlig fiskefangst nr. 32/1976. Loven fra 1976 indeholdt almene bestemmelser om konfiskation af ulovlig fiskefangst uden hensyn til handlingens typicitet. Argumenterne herfor var den store nødvendighed af at beskytte fiskebestandene. I praksis gjaldt konfiskationen ikke selve fangsten, idet den aldrig blev gjort gældende, før fangsten var blevet afsat og den drejede sig derfor om, at bevislig eller forventet salgsværdi skulle afleveres og opkræves hos sælgeren eller køberen af fangsten efter omstændighederne. Nu er der blevet etableret en særlig institution, Fiskeritilsynet, der organiserer og fører tilsyn med fiskeri. Fiskeritilsynet kan i tilfælde af, at et skib har fisket ulovligt, d.v.s. uden fiskeritilladelse eller i modstrid med fredningsregler, afkræve skibets reder en afgift, der svarer til den afgiftspligtige fangsts værdi. Hvis det ikke vides, hvem der fiskede, kan afgiften pålægges den, der har modtaget fangsten til forarbejdning eller har foranlediget salget af den, hvis vedkommende er i mala fides. Hvis selve fangsten er blevet konfiskeret ifølge bestemmelser i andre love, pålægges ingen afgift. Såfremt den, der afkræves betaling, ikke affinder sig med Fiskeritilsynets opkrævning, kan vedkommende appellere opkrævningen til Fiskeritilsynet, som afgiver begrundet skriftlig kendelse i sagen. Hvis appellanten ikke affinder sig med Fiskeritilsynets kendelse, kan vedkommende appellere den til en selvstændig besluttende myndighed, et 3 mands udvalg, nedsat af fiskeriministeren. Dets kendelser kan ikke appelleres til fiskeriministeren. Indbringelse for domstolene er imidlertid tilladt vedrørende pligten til at betale eller om ansvaret for betaling, for så vidt den sker inden 30 dage efter afgivelse af kendelsen. Der kan idømmes tvangsbøder for at fremkalde oplysninger, data og adgang til oplysningspligtige parters arbejdsområde.

Afbrænding af fjorgammelt græs og antændelse af åben ild. Lov om afbrænding af fjorgammelt græs og antændelse af åben ild nr. 61/1992 og bkg. nr. 157/1993 er blevet vedtaget. Nu er hovedreglen, at der ikke må afbrændes fjorgammelt græs andre steder end på ejendomme, der er beboet eller udnyttes af beboere på gårde. Efter 1. maj hvert år er det altid ulovligt at afbrænde fjorgammelt græs. Sysselmanden kan undtagelsesvis give tilladelse til afbrænding af fjorgammelt græs på bestemte betingelser, d.v.s. at fugle i området, eller inden for 200 m afstand fra det, ikke har indledt redebygning og at der inden for samme afgrænsning ikke findes bygninger, naturområder, mos, lyng, træbevoksning m.v., som ilden kan ødelægge. Den, der med afbrænding af fjorgammelt græs eller antændelse af åben ild på strafbar vis forvolde skade, er erstatningspligtig for den skade. Overtrædelse af loven eller bekendtgørelsen straffes med bøde.

Bekendtgørelse om bekæmpelse af forurening. Der er blevet udstedt en ny bekendtgørelse om bekæmpelse af forurening, nr. 396/1992 på grundlag af Lov om sundhedsforanstaltninger og helbredstilsyn nr. 81/1988. Den omhandler al forurening af det ydre miljø og al virksomhed og aktivitet, der kan forvolde en sådan forurening, bortset fra virksomhed og aktivitet, der omfattes af Lov om bekæmpelse af havforurening og enkelte andre love. I bekendtgørelsen findes der bestemmelser om bekæmpelse af forurening af vand og luft, forurening fra affald, støjforurening og om driftstilladelser til erhvervsmæssig virksomhed, der kan volde forurening. Der straffes for overtrædelser af bekendtgørelsen

ifølge bestemmelser i Loven om sundhedsforanstaltninger og helbredstilsyn. Det hedder der, at der skal straffes med bøde, og med hæfte hvis der er tale om alvorlige overtrædelser. Da maksimumbødestraf eller -hæfte ikke er anført, gælder desangående straffelovens almene strafferammer for disse strafarter, d.v.s. ISK 4 mio. bøde eller hæfte indtil 2 år.

7. Handel med værdipapirer

Lov om handel med værdipapirer nr. 9/1993, Lov om værdipapirfonde nr. 10/1993 og Lov om Islands værdipapirbørs nr. 11/1993 er blevet vedtaget. Formålet med disse love er at tilpasse islandske lovbestemmelser om handel med værdipapirer til den europæiske økonomiske samarbejdsaftale. I loven om handel med værdipapirer omtales bl.a. licenser til formidling af værdipapirer, driftstilladelser til værdipapirvirksomheder, deres rettigheder og forpligtelser og behandling af fortrolige oplysninger. I loven om værdipapirfonde findes der bl.a. bestemmelser om driftstilladelser til værdipapirfonde og registrering, organisation og administration af dem, drifts- og depotselskaber, andelsbeviser og værdipapirfondenes investeringspolitik. I loven om Islands værdipapirbørs findes regler om etableringen af værdipapirbørsen og dens målsætning, børsparternes bestyrelse og børsmøder, registrering af værdipapirer og handels- og oplysningssystemet. Samtlige loves bestemmelser om sanktioner er enslydende derved, at overtrædelser af lovene straffes med bøde eller fængsel indtil et år, medmindre straffelovens bestemmelser giver anledning til en strengere straf. Hvis overtrædelserne er begået til fordel for en juridisk person, er det tilladt at idømme den juridiske persons ledelse ovennævnte straf og den juridiske person kan ligeledes idømmes bødestraf og/eller fratages driftstilladelse. Forsøg og medvirken straffes i henhold til straffelovens bestemmelser. I loven om handel med værdipapirer findes desuden en bestemmelse om, at overtrædelser af lovens bestemmelser om behandling af fortrolige oplysninger straffes med bøde eller indtil 2 års fængsel. Desuden er der hjemmel til ved dom at konfiskere det direkte eller indirekte udbytte, der er opnået ved overtrædelse af disse regler.

8. Udbytte af narkotikaforbrydelser

Med lov nr. 49/1993 er der gennemført et tillæg til straffebestemmelserne i Lov om euforiserende stoffer nr. 65/1974, som er identisk med bestemmelsen i § 173 b i straffeloven. Om tillæget og motiverne for det henvises til kapitel V.4. Overtrædelser af denne bestemmelse i narkotikaloven straffes med indtil 6 års fængsel. Tilregnelseskravet er forsæt, men i øvrigt er uagtsomhed tilstrækkelig som betingelse for strafansvar i forbindelse med overtrædelser af Lov om euforiserende stoffer.

9. Internationalt samarbejde om fuldbyrdelse af straffedomme

I 1989 blev der af Island underskrevet to konventioner, udarbejdet af Europarådet, om fuldbyrdelse af straffedomme. Der er tale om konventionen om straffedommes internationale retsvirkninger, der er indgået i Haag i 1970, og konventionen om overflytning af dømte personer, der er indgået i Strassbourg i 1983. Med Lov om internationalt samarbejde om fuldbyrdelse af straffedomme nr. 56/1993 er der sket en lovfæstelse af bestemmelser, der er nødvendige for at konventionerne kan ratificeres. Ligeledes findes der i loven bestemmelser om fuldbyrdelse af andre i udlandet idømte sanktioner end dem, der

er omfattet af disse konventioner, og tilsvarende bestemmelser om hjemmel til at fuldbyrde islandske sanktionsidømmelser i udlandet.

Inden vedtagelsen af lov nr. 56/1993 var det ikke i Island tilladt at fuldbyrde andre udenlandske straffedomme end dem, der er omfattet af Lov nr. 69/1963 om fuldbyrdelse af straffedomme, der er afsagt i Danmark, Finland, Norge eller Sverige m.m. Den lov har stadig fuld gyldighed, og lov nr. 56/1993 gælder ikke om fuldbyrdelse af sanktioner eller andre foranstaltninger, der omfattes af den lov.

Lov nr. 56/1993 er opdelt i fire dele. I første del findes bestemmelser om lovens gyldighedsområde. I anden del omtales fuldbyrdelse i Island af straffedomme, der er afsagt i udlandet. Lovens tredje del handler om fuldbyrdelse i udlandet af sanktioner, der er idømt i Island, og i fjerde del findes bestemmelser om ikrafttrædelse m.v.

10. Foranstaltninger til hindring af hvidvask af penge

Der er vedtaget Lov om foranstaltninger til hindring af hvidvask af penge nr. 80/1993. Lovens formål er at tilpasse islandsk lovgivning EF's direktiv nr. 91/308 af den 10. juni 1991 om foranstaltninger til hindring af, at det økonomiske system anvendes til at hvidvaske penge. Loven sigter til virksomheder og institutioner, der tilbyder offentligheden økonomisk service. Disse økonomiske firmaer må ikke som en del af sin virksomhed deltage i at opbevare, overføre eller udnytte ejendom eller ændre denne fra en form for ejendom til en anden, når der foreligger viden eller begrundet mistanke om, at ejendelene kan stamme fra en overtrædelse af straffeloven eller narkotikaloven.

I økonomiske institutioner skal der føres en intern kontrol beregnet på at forhindre, at institutionen bruges til handel i forbindelse med kriminalitet. Hvis der hersker viden eller mistanke om, at handelen har forbindelse med overtrædelse af straffeloven eller narkotikaloven, skal den økonomiske institution foretage en grundig undersøgelse heraf og, hvis det er muligt, underrette rigsadvokaten om handelen i forvejen og ellers så snart handelen er sket. Det regnes ikke for brud på en økonomisk institutions leders eller medarbejders tavshedspligt at give rigsadvokaten eller politiet oplysninger i god tro i h.t. loven. Oplysningsformidling som denne påfører hverken vedkommende institution, dens ledere eller medarbejdere straf- eller erstatningsansvar.

Overtrædelser af nogle af lovens bestemmelser straffes med bøde, og de bestemmelser er opregnet. Hvis overtrædelsen begås i forbindelse med en juridisk persons virksomhed, kan denne idømmes bødestraf, uden hensyn til om den juridiske persons leder eller medarbejder findes skyldig. Hvis lederen eller en medarbejder overtræder loven, kan den juridiske person ligeledes idømmes bødestraf.

VII. DØDSKRITERIUM. FJERNELSE AF ORGANER OG OBDUKTION

I 1991 trådte Loven om døds-kriterium nr. 15/1991 og Lov om fjernelse af organer og obduktion nr. 16/1991 i kraft. Indtil da fandtes der ikke i islandsk lovgivning nogen almen definition af, hvornår en person anses for at være død, og i praksis gik man ud fra det traditionelle døds-kriterium om standsning af hjerte og åndedræt. I henhold til lov nr. 15/1991 anses en person for at være død, når al hjernevirksomhed er ophørt, og der ikke findes nogen mulighed for, at hjernen fungerer påny. Standsning af hjernevirksomheden er derfor det, man går ud fra nu, selv om man støtter sig til de traditionelle døds-kriterier, når

en person erklæres død, d.v.s. standsning af hjerte og åndedræt. I loven skelnes der mellem to kriterier for at erklære en person død. For det første kan dødsfald fastslås på traditionel vis, d.v.s. når hjerte og åndedræt har været standset så længe, at al hjernevirksomhed er ophørt. Langt de fleste dødsfald behandles på denne måde. For det andet erklæres døden for at være indtrådt, selv om åndedræt og hjerte mekanisk holdes i gang, hvis en undersøgelse viser, at al hjernevirksomhed er ophørt. I bemærkningen til loven hedder det, at mindre end 20 dødsfald om året kan forventes konstateret på denne måde. I regler nr. 341/1991 om døds-kriterier, som sundhedsministeren har udstedt i henhold til loven, er det foreskrevet, hvilke undersøgelser der skal udføres for at afgøre, om al hjernevirksomhed er ophørt. Heri hedder det også, at hvis der er tale om en afdød kvinde, der er gravid med et levedygtigt barn, skal åndedræt og hjertevirksomhed holdes i gang, indtil barnet er fjernet ved kejsersnit. Det skal også gøres kortvarigt, hvis organer skal fjernes fra den afdøde med henblik på transplantation. En læge erklærer en person død og udsteder døds-erklæring.

Lov nr. 16/1991 er delt i to hoveddele. I første del omtales fjernelse af organer. Hvis en person har nået 18 års alder, kan vedkommende give sit samtykke til, at organer eller organiske stoffer fjernes fra legemet til brug ved en anden persons lægebehandling. Organ-donorens liv og helbred må aldrig udsættes for åbenbar fare ved fjernelse af organer. Blod-donation og anvendelse af blod omfattes ikke af loven.

For at det skal være tilladt at fjerne et organ eller organisk stof fra en nyligt afdød persons legeme, skal vedkommende have givet sit samtykke inden døden indtrådte. Hvis samtykke ikke foreligger, er det alligevel tilladt at fjerne et organ eller organisk stof, hvis nærmeste pårørende tillader det, og det ikke menes at være i strid med den afdødes vilje. Det er ikke tilladt at fjerne organer til transplantation, hvis der skal udføres retsmedicinsk obduktion, og det er sandsynligt, at fjernelsen af organet kan indvirke på resultatet. Hvis et organ skal fjernes fra en afdød person, skal to læger have konstateret, at døden er indtrådt, og det må ikke være de samme læger som de, der fjerner organet. Islændinge har modtaget organer fra nyligt afdøde personer helt fra 1971 via Scandiatransplant. Med denne nye lov er der skabt grundlag for at islændinge kan tilbyde organer i stedet, og den virksomhed er allerede indledt.

I lovens sidste del omtales obduktion. Hovedreglen er, at obduktion ikke må udføres, medmindre den afdøde har samtykket eller nærmeste pårørende i de tilfælde, hvor intet vides om den afdødes vilje. Slægtninge kan tage initiativ til at anmode om obduktion. Hvis det formodes, at der vil blive krævet retsobduktion i henhold til lov om offentlig retspleje, må obduktion ikke udføres ifølge lov nr. 16/1991.

VIII. VÆRN AF BØRN OG UNGE

Der er blevet vedtaget en ny lov om værn af børn og unge, nr. 58/1992. Der er en del nyheder i loven, og der redegøres i det følgende for de bestemmelser, der handler om børneværnsudvalgs pligter over for socialt belastede børn og unge.

Hvis et børneværnsudvalg får begrundet mistanke om, at et barns helbred eller udvikling kan være i fare på grund af forældrenes forsømmelse, uegnethed eller optræden over for barnet (f.eks. på grund af fysisk eller psykisk vold eller forsømmelse, seksuelt misbrug eller chikane), eller at et barn eller en ung person selv udsætter sit helbred for fare (f.eks.

alkoholmisbrug, brug af andre rusmidler eller kriminalitet), skal udvalget straks undersøge forholdene. Hvis mistanken viser sig at være berettiget, kan børneværnsudvalget træffe passende støtteforanstaltninger i samråd med forældrene og efter omstændighederne med barnet eller den unge, under hensyn til barnets interesser. Foranstaltningerne kan omfatte vejledning med hensyn til barnets opdragelse og levevilkår, tilvejebringelse af en tilsynsførende eller støttefamilie for barnet eller familien, fremskaffelse af en skoleplads, legeplads eller beskæftigelse til et barn, korttidsanbringelse uden for hjemmet eller tilvejebringelse af et varigt plejehjem, eller at hjælpe forældrene med at søge behandling på grund af sygdom, alkohol- eller stofmisbrug.

Hvis børns og unges sociale vanskeligheder skyldes, at de selv udsætter deres helbred og sunde udvikling for fare med alkohol- eller stofmisbrug, kriminalitet, fravær fra hjemmet, omflakken, prostitution m.v., kan børneværnsudvalget anbringe dem på et ungdomshjem eller træffe andre støtteforanstaltninger, f.eks. samtale og rådgivning. Efter aftale med forældrene kan udvalget anbringe et barn til korttidsbehandling og undersøgelse indtil fire uger ad gangen på en passende institution. Hvis anbringelsen gælder et barn, der er fyldt 12 år, og den sker mod barnets vilje, har det ret til at tale sin sag over for udvalget, med assistance fra en særlig talsmand. En ung person i alderen 16-18 år, som dermed er blevet personlig myndig, kan ikke fratages sin frihed mod sin vilje uden dommerkendelse om umyndiggørelse, jvf. myndighedsloven nr. 68/1984. I den findes der ligeledes bestemmelser om, at justitsministeriet kan godkende en persons anbringelse mod dennes vilje i forbindelse med behandling på sygehus på grund af en alvorlig psykisk lidelse eller misbrug af alkohol, andre rusmidler eller narkotika, såfremt en læge anser anbringelsen for nødvendig. Denne anbringelse må ikke vare længere end 15 døgn, medmindre der tidligere særskilt i retten er blevet påstået umyndiggørelse.

Hvis et barns vanskelige situation skyldes forsømmelse, uegnethed eller anden opførsel fra forældrenes side og barnets helbred eller udvikling af den grund er i fare, kan børneværnsudvalget benytte sig af forskellige tvangsforanstaltninger uden forældrenes samtykke. Her skal for det første nævnes fire foranstaltninger, der alle er midlertidige og skal tages op til revision mindst hver sjette måned: 1) tilsyn med hjemmet, 2) forskrifter om barnets forhold, 3) fjernelse af et barn fra hjemmet, anbringelse af det på plejehjem eller indlæggelse på helbredsinstitution, 4) bestemmelse om at et barn ikke må medtages til udlandet. Den mest radikale foranstaltning et børneværnsudvalg kan gribe til, er fratagelse af forældremyndigheden. Denne udvej benyttes kun, når andre foranstaltninger ikke er tilstrækkelige.

I loven findes der nye bestemmelser om børneværnsudvalgets pligt til at yde børn og unge, der har været ofre for chikane, vold eller anden kriminalitet, hjælp med rådgivning eller behandling. Udvalget kan udpege en særlig talsmand for barnet, hvis der skønnes at være behov for det.

I henhold til børneværnsloven har socialministeriet pligt til at drive et ungdoms- og behandlingshjem for børn med adfærdsproblemer. Der er blevet udstedt en bekendtgørelse om Statens ungdomshjem, nr. 15/1993. På hjemmet får unge i alderen 12-15 år hjælp med deres adfærdsproblemer, hjælp i forbindelse med alvorligt mangelfulde forhold og opdragelse, eller alvorlige forstyrrelser af deres daglige forhold. Hjælpen består i rådgivning og behandling uden anbringelse eller i forbindelse med anbringelse i kortere eller længere tid. Hjemmet er opdelt i nogle afdelinger, og en af dem er en opdragelses- og

behandlingsafdeling for unge stofmisbrugere, der har behov for langtidsbehandling. Hjemmet er placeret i Reykjavík-området, men betjener hele landet.

I børneværnsloven findes der nogle straffebestemmelser. Forbrydelser mod børn og unge af den type, der er nærmere beskrevet i lovens kapitel XI, straffes med bøde, hæfte eller fængsel indtil 2, 3 eller 4 år, og ligeledes bestemte forbrydelser mod børneværnsudvalget. Der er få ændringer i bestemmelserne om dette emne i forhold til ældre lovgivning. Som eksempel på strafbare forbrydelser kan nævnes følgende: Forsømmelse af at give børneværnsudvalget meddelelse om livs- eller sundhedsfarlig behandling af et barn eller en ung person, mishandling, seksuelt misbrug, livs- eller sundhedsfarlig forsømmelse og opfordring til kriminalitet, utugt og brug af alkohol eller narkotika.

Der findes ingen rapporter om børns og unges kriminalitet, men i socialministerens bevarelse af en forespørgsel fra to altingsmedlemmer i altingsssamlingen 1992-93 om børns og unges kriminalitet findes der nogle oplysninger om disse sager. De fremgår, at antallet af anmeldelser af personer, der er yngre end 17 år, til Statens kriminalpoliti i 1990 var 429, 405 i 1991 og 359 i 1992. De oplyses endvidere, at i henhold til anmeldelsesregistret hos politiet i Reykjavík for året 1992 var småtyveri, indbrud og beruselse på offentlige steder de almindeligste lovovertrædelser blandt børn og unge yngre end 17 år.

IX. ERSTATNINGSLOV

Der er blevet vedtaget en erstatningslov nr. 50/1993. Islandske erstatningsret har for det meste været ulovfæstet og har bygget på præcedens, der er udformet af domstolene. Den nye lov er ikke en samlet lovgivning med hovedregler om erstatningsansvar uden for kontraktsforhold. Der findes imidlertid i loven regler om diverse forhold, som det mentes nødvendigt at have lovregler om. Der findes regler om erstatning for personskade og skade som følge af tab af forsørger, regler der gør det muligt for domstolene at tage yderligere hensyn til den erstatningsansvarliges interesser, end det var tilladt ifølge de ulovfæstede regler, regler om fordeling af hæftelse, når flere personer er erstatningsansvarlige for samme skadetilføjelse, og regler om erstatningskravets overførlighed.

Med erstatningsloven blev straffelovens § 264 om erstatning for immateriel skade ophævet, og der indførtes tre regler om immateriel skade i erstatningsloven, d.v.s. varig immateriel skade, midlertidig immateriel skade og anden immateriel skade.

Bestemmelserne i erstatningslovens § 4 om varig immateriel skade er en nyhed. Reglerne ligner tilsvarende regler om dette emne i de øvrige nordiske lande. Ved beregning af erstatningsbeløbet tages der hensyn til skadens karakter og konsekvenserne af den fra et medicinsk synspunkt og de vanskeligheder, den forvolder i den skadelidendes hverdag. Varig immateriel skade vurderes i punkter og er baseret på den skadelidendes tilstand, som den er, når der ikke kan forventes yderligere helbredelse.

Erstatning for midlertidig immateriel skade, d.v.s. svie og smerte, er nu standardiseret i h.t. erstatningslovens § 3. Erstatning udbetales fra dagen, hvor skaden skete, og indtil der ikke kan forventes yderligere helbredelse. Der betales et bestemt beløb for hver dag, den skadelidende er sengeliggende, og halvdelen af dette beløb, når han er syg, men ikke senge-liggende. Erstatningslovens §§ 3 og 4 gælder kun erstatning for immateriel skade i forbindelse med personskade.

I erstatningslovens § 26 findes en bestemmelse om erstatning for anden immateriel

skade, d.v.s. hvis der på retstridig vis sker en krænkelse af en andens frihed, fred, ære eller person. Det er tilstrækkeligt, at lovetrædelsen er retstridig, men i h.t. den tidligere bestemmelse i straffeloven skulle den være strafbar, for at den skadclidende skulle have ret til erstatning for immateriel skade.

X. FORVALTNINGSLOV

Der er blevet vedtaget en forvaltningslov nr. 37/1993. Inden dennes ikrafttræden fandtes der ikke i Island nogen almen forvaltningslov. Islandsk forvaltningsret var derfor for det meste ulovfæstet, og desuden var der mangel på regler på mange betydningsfulde områder, f.eks. om diverse forhold m.h.t. borgernes rettigheder og pligter i deres forhold over for myndighederne. Med den nye forvaltningslov er de væsentligste hovedregler om sagsbehandling hos myndighederne blevet lovfæstet. Med denne lov er det meningen at sikre borgernes retssikkerhed i deres forhold over for stat og kommune. Den skal også bidrage til at give forvaltningen bedre arbejdsbetingelser og gøre sagsbehandling hos myndighederne enklere, hurtigere og billigere.

I loven er der bestemmelser om forvaltningsmedarbejdernes specielle inhabilitet til at behandle sager. Der er også diverse almenes regler om sagsbehandling, f.eks. om vejledningspligt, sagsbehandlingens fremskridt, undersøgelsesprincip, forbud mod at diskriminere parter ved afgørelser af sager under henvisning til køn, race, nationalitet, religion, politisk indstilling m.v. og en bestemmelse om, at myndigheder kun skal træffe en bebyrdende beslutning, når en lovmæssig løsning, der tilstræbes, ikke kan opnås på en anden og mere skånsom måde. Der findes regler om parternes ret til at udtale sig om sagen, før der træffes afgørelse i den, parternes agtindsigt, begrundelse for en afgørelse og forkyndelse. I loven findes der bestemmelser om forvaltningsklage, klageadgang, klagefrist, sagsbehandling i klagesager, formen og indholdet i kendelser i klagesager og den påklagede afgørelses retsvirkning. Endelig er der regler om forvaltningsudvalg, hvorledes de skal udpeges, og hvordan de skal behandle sager.

XI. SAMFUNDSTJENESTE

I Island har sanktionssystemet, dets formål og fornyelse ikke været så meget til debat som andre steder i den vestlige verden. Den nye sanktion, der har fået mest omtale, er samfundstjeneste, hvorom der nogle gange er blevet fremlagt lovforslag i Altinget, uden at de er blevet færdigdebatte.

Først blev der fremlagt et lovforslag om samfundstjeneste i Altinget i februar 1991. Det omfattede et tillæg til den almindelige straffelov, og det gik ud på, at samfundstjeneste skulle lovfæstes som et eksperiment i godt tre og et halvt år. Forslagets indhold var ellers, at en person, der blev idømt op til 10 måneders ubetinget frihedsstraf, over for Statens fængselsdirektorat kunne ansøge om, at frihedsstraffen blev ændret til ulønnet samfundstjeneste på minimum 40 timer og maksimum 200 timer. Betingelser for at måtte ændre en frihedsstraf til samfundstjeneste var, at den dømte blev anset for egnet til samfundstjeneste, at han ikke havde nogen verserende sag i retssystemet, at afsoningen af frihedsstraffen ikke var påbegyndt, og at han fremlagde en skriftlig ansøgning til Statens fængselsdirektorat om samfundstjeneste senest tre måneder efter, at han var blevet indkaldt til afsoning af frihedsstraffen. Man gik ud fra, at 20 timers arbejde i samfundstjeneste svarede til en må-

neds frihedsstraf, og at samfundstjenesten ikke skulle afvikles over kortere tid end tre måneder. Prøvetiden skulle være lige så lang som den tid, det ville tage at afvikle samfundstjenesten. Det var ikke anført i lovforslaget, hvilke forbydelser de domme angik, der kunne ændres til samfundstjeneste, men der blev på den anden side sat den betingelse, at forvandling af straf til samfundstjeneste ikke stred mod almenhedens interesse. Af bemærkningerne til lovforslaget fremgik det, at samfundstjeneste især syntes at være sagen i forbindelse med berigelsesforbrydelser og dokumentfalsk. Beslutning om, hvorvidt en dom til frihedsstraf ved fuldbyrdelsen skulle ændres til samfundstjeneste, skulle træffes af et tre mands udvalg nedsat af justitsministeren. Udvalget skulle bestemme længden af prøvetid, samfundstjenestens timetal og hvor og hvornår den skulle afvikles, og udvalgets beslutninger skulle være endelige. Regler om foranstaltninger på grund af dømtes overtrædelser af vilkårene i forbindelse med samfundstjeneste svarede til straffelovens regler om overtrædelse af vilkårene for prøveløsladelse.

I sidste del af vinteren 1993 blev der på Altinget fremsat et nyt forslag til lov om samfundstjeneste. Der er foretaget nogle ændringer fra det tidligere lovforslag. Det nye forslag gjaldt en selvstændig lov om samfundstjeneste, og det var derfor ikke meningen, at samfundstjenesten skulle lovfæstes som et tillæg til straffeloven. Dette forslag blev atter fremsat, i en meget ændret udgave, og blev vedtaget af Altinget som lov nr. 55/1994. Loven træder i kraft den 1. juli 1995 og gælder til den 31. december 1997. I h.t. loven er det tilfaldt, hvis det ikke strider mod almenhedens interesser, at fuldbyrde en persons dom om ubetinget frihedsstraf indtil tre måneder således, at frihedsstraffen afløses af ulønnet samfundstjeneste, mindst 40 timer og højst 120 timer. 40 timers samfundstjeneste skal svare til én måneds frihedsstraf, og samfundstjenesten skal ikke afvikles over kortere tid end to måneder. Samfundstjeneste er en forvaltningsakt og i bemærkningerne til lovforslaget hedder det, at samfundstjeneste er en af de løsninger, myndigheder kan vælge ved fuldbyrdelse af frihedsstraf. Et tre mands udvalg, samfundstjenesteudvalget, nedsat af justitsministeren, skal tage beslutning om, hvorvidt en ansøgning om samfundstjeneste skal imødekommes. Udvalgets formand skal opfylde lovens betingelser for at opnå ansættelse i underrettsdommerembede. Hvis den dømte overtræder samfundstjenestens vilkår, skal en domstol eller Fængselsdirektoratet behandle hans sag efter nærmere regler herom i loven på lignende måde som ved overtrædelser af vilkårene for prøveløsladelse. Fængselsdirektoratets afgørelse kan appelleres til samfundstjenesteudvalget.

XII. FORSKNING

I. Voldtægtsudvalgets betænkning. Reykjavík 1989. 361 s.

I 1984 blev der nedsat et udvalg, der skulle undersøge status inden for efterforskning og behandling af voldtægtssager, undersøge lovgivning og gennemførelse af lovgivningen på dette område og stille forslag til forbedringer i denne henseende. Udvalgets betænkning om disse forhold blev udgivet i 1989.

Under arbejdet vedtog udvalgets medlemmer, at man ikke udelukkende ville behandle voldtægt i begrebets juridiske betydning, men derimod komme ind på alle overgreb mod kvinders kønsfrihed samt kriminalitet i forbindelse hermed, d.v.s. incest, samleje med børn og legemsangreb i forbindelse med krænkelse af blufærdigheden. Der blev iværksat forskning vedrørende: 1) retsregler angående disse lovovertrædelser, 2) efterforskning og

behandling af voldtægtssager og lignende lovovertrædelser i perioden 1977–1983, 3) frekvens, kendetegn og konsekvenser i forbindelse med overtrædelserne samt en undersøgelse af lovovertrædernes og deres ofres kendetegn og forhold. På grundlag af de oplysninger, der fremkom i denne forskning, stillede udvalget forslag til forbedringer i fire hovedafsnit.

For det første blev der foreslået en ændring af straffelovens XXII. kapitel om sædelighedsforbrydelser og med betænkningen fulgte et lovforslag om den del af kapitlet som forskningsprojektet angik. Lovorslaget gik bl.a. ud på, at bestemmelserne om seksualforbrydelser skulle gøres uafhængige af køn, og at de skulle ændres i overensstemmelse med den dominerende holdning i dag og de ændringer, der er blevet foretaget andre steder i Norden. Nu er straffelovens XXII. kapitel blevet ændret i sin helhed, og incest er blevet overført til dette kapitel, jvf. lov nr. 40/1992 og omtale af den i V.3. kapitel ovenfor.

For det andet foreslog udvalget ændringer af den dagældende lov om offentlig retspleje nr. 74/1974 med det formål at reducere de skadelige virkninger, som forbrydelsen og sagsbehandlingen kunne have på ofrene for forbrydelserne, og sikre ofrene erstatning for økonomisk skade samt immateriel skade, og desuden styrke det strafferetlige retshåndhævelsessystem i kampen mod strafbare overtrædelser. Nu er der blevet vedtaget en ny lov om offentlig retspleje, nr. 19/1991 jvf. kapitel III ovenfor. Der har man imødekommet nogle af voldstægtsudvalgets forslag, og andre er på dagsordenen.

For det tredje blev det foreslået, at man skulle oprette en nødmodtagelse for ofre for seksualforbrydelser, legemsangreb og andre voldsforbrydelser, hvor ofrene kunne få en gennemtænkt målrettet behandling og hjælp. Dette forslag er nu blevet ført ud i livet, for i vinteren 1993 blev der åbnet en nødmodtagelse for voldtægts ofre på skadestuen på Reykjavik kommunchospital.

For det fjerde foreslog udvalget, at politibetjente og personale i sundhedssystemet skulle optrænes og informeres specielt om, hvorledes man bedst gennemfører efterforskning i forbindelse med seksualforbrydelser, forbrydelsernes indvirkning på ofrene, og hvor afgørende politiets første reaktion er for ofrenes befindende.

Med voldstægtsudvalgets betænkning fulgte fire udvalgsmedlemmers forskningsrapporter. Professor Jónatan Thórmundsson skriver "Om seksualforbrydelser". Afhandlingen er opdelt i to hovedafsnit. Det første afsnit handler alment om seksualforbrydelser, forbrydelsens kendetegn, de vigtigste begreber, retlig begrundelse for straffebeskyttelse, gerningsmetoder, diverse forhold vedrørende offeret for forbrydelsen og beviser og bevisbyrde. Det sidste afsnit handler om voldtægt og andre forbrydelser mod kvinders kønsfrihed.

Kriminolog Hildigunnur Ólafsdóttir skriver om "Voldtægtsforbrydelser – om forbrydelsen voldtægt, den sigtede, kvinderne og sagsbehandlingen". Der foretages en kortlægning af registrerede lovovertrædelser mod kvinders kønsfrihed i perioden 1. juli 1977 – 31. december 1983 og det strafferetlige retshåndhævelsessystems reaktion på dem. Oplysningerne er hentet i Statens kriminalpolis rapporter om sigtelser for voldtægt og andre forbrydelser mod kvinders kønsfrihed, data fra rigsadvokatembedet, herunder fra Statens strafferegister og domme i voldtægtssager.

Socialrådgiver Sigrún Júlíusdóttir foretog en "Interviewundersøgelse af voldtægtssager". Deri fremstilles ofrenes personlige oplevelser og deres videre levned. Det blev tilstræbt at få deres holdning og ideer om forbedringer i behandlingen af voldtægtssager frem samt at samle noget materiale, der kunne uddybe forståelsen og øge kendskabet til kvinders følel-

sesmæssige reaktioner. I afhandlingen beskrives 24 kvinders oplevelse af voldtægt, som de blev udsat for i perioden 1981–1983.

Læge Guðrún Agnaradóttirs afhandling hedder "Undersøgelse af sundhedssystemets tiltag ved assistance over for voldtægts ofre". Her redegøres der for hendes undersøgelse af sundhedssystemets indsats med hensyn til at helbrede og assistere ofre og indsamle bevismateriale. Endvidere undersøges, hvorledes man i praksis reducerer voldtægtsens indvirkning på ofrenes psykiske og fysiske sundhed. Undersøgelsen omfatter 57 anmeldelser fra 54 ofre i årene 1981–1983.

2. *Ulovlige euforiserende stoffer i Island af Ómar H. Kristmundsson. Reykjavík 1985.*

138 s.

I 1985 udgav justits- og kirkeministeriet rapporten "Ulovlige euforiserende stoffer i Island" af Ómar H. Kristmundsson. I den redegøres der for en undersøgelse af brugen af ulovlige euforiserende stoffer, og det er første gang, der offentliggøres pålidelige oplysninger om brugen af disse stoffer i Island.

I rapporten findes der oplysninger om domme og retsforlig ved Kriminalretten for narkotikasager i perioden 1974–1983. De fleste af de dømte var i alderen 15–25 år. Den gennemsnitlige længde af afsonede domme til frihedsstraf var 5 måneder. Der blev oftest idømt ubetinget fængsel og bøde, og ubetingede domme udgjorde en forholdsvis stor del af dommene i forhold til andre typer lovovertrædelser. På baggrund af straffedomme, der blev afsagt i Højesteret og forholdet mellem domme og retsforlig, kommer forfatteren til det resultat, at omfattende eller alvorlige overtrædelser af narkotikaloven har været ret sjældne.

I kapitlet om politiet anføres det, at der fra året 1972, da der blev oprettet en narkotikaafdeling hos politiet i Reykjavík, til 1984, blev beslaglagt godt 85 kg af ulovlig narkotika, 55 % ved import, og 45 % ved distribution eller forbrug af dem. Cannabisstoffer udgjorde 98 % af de stoffer, der blev beslaglagt.

I rapporten findes der oplysninger om vanebrugere, der er hentet i materiale fra sundhedsmyndighederne. Resultaterne af en kortlægning af forbruget af euforiserende stoffer, der blev udført i 1984, fremlægges her. Endelig omtales "narkotikamarkedet" i Island, dets opbygning og kendetegn, import af stofferne, hvordan de importeres til landet og hvorfra, samt hvordan man bærer sig ad med at anslå den mængde, der importeres, og hvilken handelsform man holder sig til, når det gælder ulovlige euforiserende stoffer.

3. *Domme til frihedsstraf og deres fuldbyrdelse. Varetægtsfængsling. Statistisk oversigt, af Ómar H. Kristmundsson. Reykjavík 1989. 67 s.*

I 1989 udgav justits- og kirkeministeriet rapporten "Domme til frihedsstraf og deres fuldbyrdelse. Varetægtsfængsling. Statistisk oversigt" af Ómar H. Kristmundsson. Rapporten er baseret på domme til frihedsstraf afsagt af kriminaldomstolen og Højesteret i årene 1970–1988. I første del omtales domme til frihedsstraf og deres fuldbyrdelse i perioden. Antallet af domme til frihedsstraf øgedes betydeligt indtil 1985, men derefter gik antallet lidt ned. I rapportens anden del offentliggøres statistiske oplysninger om afsoning, prøveløsladelse og benådning i årene 1979–1988. Af dem fremgår det bl.a., at antallet af fanger i Island er blandt de laveste i Europa i forhold til befolkningstallet. Efter forfatterens me-

ning skyldes det først og fremmest, at det lave indbyggertal i det islandske samfund samt samfundstypen og isolationen indvirker på den uformelle sociale kontrol, forbrydelsernes frekvens og kendetegn, samt straffen og fuldbyrdelsen af straffen. Endelig findes der i rapporten oplysninger om varetægtskendelser og forvaring i årene 1979–88.

4. *Omfanget af skattesvig og forslag til modvirkende foranstaltninger. Finansministeriet. Skrift nr. 1, 1993. 64 s. og tillæg 63 s.*

Dette skrift er en rapport fra et udvalg, som finansministeren nedsatte i 1992 for at vurdere omfanget af skattesvig og undersøge de ændringer i skatteloven og skattepraksis fra 1985, der kan have påvirket mulighederne for skattesvig. Udvalget skulle ligeledes undersøge, hvilke bestemmelser i skatteloven det er, der mest udpræget giver mulighed for skattesvig, og hvilke lovændringer, der kunne foretages for at forbedre situationen.

Udover en indledning, oversigt over udvalgets opgaver og virksomhed og konklusioner er udvalgets rapport opdelt i følgende syv afsnit: Skattesvigets omfang, skattesvigets karakter og kendetegn, skattesvigets årsager, beskatningens praktiske gennemførelse, skatte- og bogholderilovens bestemmelser mod skattesvig, foranstaltninger i årene 1986–1993 og muligheder for at mindske skattesvig. Efter udvalgets vurdering, var statens og kommunernes indtægtstab på grund af skattesvig i 1992 omkring ISK 11 mia., hvilket svarer til omtrent 9 % af det offentlige samlede skatteindtægter.

Der er et tillæg til rapporten og to bilag. Tillægget er en ældre rapport fra finansministeren om arbejdet i et udvalg, der undersøgte omfanget af skattesvig, offentliggjort i 1986. Det ene bilag er skattemyndighedernes og interesseorganisationernes vurdering af, hvorvidt der er sket ændringer i omfanget af skattesvig i de forløbne år, og det andet er en meningsmåling om skattesvig fra 1992. Af den ses det, at den etiske holdning til skat er forværret i de forløbne år, og over 70 % af offentligheden er parat til at snyde i skat eller deltage i skattesvig. På den anden side ser det ud til, at man går ind for alvorlige sanktioner mod skattesvig.

5. *Strafferetlige sanktioner mod forbrydelser, af Jónatan Thórmundsson. Reykjavík 1992. 381 s.*

I de forløbne år har Jónatan Thórmundsson forsket i retsreglerne om de strafferetlige sanktioner mod forbrydelser i islandsk ret og gennemførelsen af disse. Forskningen omfattede også en sammenligning af det islandske sanktionssystemets udvikling og udviklingen af strafferetlige sanktioner i det øvrige Norden. Jónatans bog om dette emne udkom i 1992 og er opdelt i 10 afsnit.

I første afsnit omtales sanktionssystemets kendetegn og udvikling, herunder både traditionelle holdninger i strafferetten og nye strømninger og tendenser.

I andet afsnit behandles strafbegrebet, straffens indhold, straffens retfærdiggørelse og målsætningen med den. Der stilles spørgsmålet om, hvad det er, der skal retfærdiggøres, og forskellige argumenter for retfærdiggørelse omtales, såsom gerning og skyld, samfundsmæssig nødvendighed, almenpræventive og individualpræventive hensyn og genoprettelses hensyn. Herunder hører ligeledes omtale af inddelingen af sanktioner og en sammenligning af straf og andre sanktioner.

Tredje afsnit handler om frihedsstraf og fængselsanstalter. Der redegøres for straffe-

lovens regler om tidsrummet af idømt frihedsstraf, fængselsanstaltens almindelige oprindelse og udvikling, fængselsvæsenets udvikling i Island og de nuværende fængselsanstalter. Endvidere omtales fængselsvæsenets organisation og administration, fængselsretsstilling, fængselsopholdets indhold, sikkerhedsordningen i fængslerne, disciplinærstraffe, prøveløsladelse og benådning.

I fjerde afsnit omtales forvaring af psykisk abnorme lovovertrædere og andre sanktioner over for utilregnelige lovovertrædere og dem, som betragtes som upåvirkelige for straf. Femte afsnit handler om afkorting af varetægt og sjette afsnit om bøder, herunder bødebestemmelserne, håndhævelse af bødeførelseskompetencen, bødefastsættelse, inddrivelse af bøder og forvandlingsstraf.

Der næst følger syvende afsnit, hvor emnet er straffens fastsættelse. Der redegøres for lovens strafferammer, strafnedsættelses- og strafførhøjelsesgrunde, almindelige synspunkter for strafudmålingen og enkelte strafudmålingshensyn samt domstolens strafudmåling i praksis. Ottende afsnit handler om gentagelse, herunder gentagelsesbestemmelsernes praktiske betydning, betingelser for gentagelsesvirkning, gentagelseshjemler og forældelse eller bortfald af gentagelsesvirkning. I niende afsnit omtales sammenstød af forbrydelser, herunder begreber, de vigtigste kendetegn, inddeling, fastsættelse af straf i sammenstød samt fastsættelse af tillægsstraf.

I værkets tiende og sidste afsnit omtales strafansvarets ophør og bortfald af sanktioner. Forældelsesreglerne omtales, deres kendetegn og gyldighedsområde, ansvarsforældelsens frister, fristens begyndelse og afbrydelse samt ansvarsforældelsens retsvirkninger.

I bogen findes der en litteraturfortegnelse, et lovregister, domsregister, en fortegnelse over Altingets ombudsmands betænkninger og et udførligt sagregister. Bogen "Strafferetlige sanktioner mod forbrydelser" er et banebrydende værk i islandsk strafferet. Der er tale om et omfattende og grundlæggende værk, som er af stor betydning for alle, der arbejder med og er interesseret i kriminalvidenskab.

6. *Forbrydelser og strafansvar*

"Forbrydelser og strafansvar" er en ny bog, som Jónatan Thórmundsson arbejder på for tiden. De syv første afsnit i bogen handler om de vigtigste kendetegn ved forbrydelser, bl.a. begrebet forbrydelse, inddeling af forbrydelser og udvidede former for forbrydelser, d.v.s. enhedsforbrydelser, forsøg på og medvirken til forbrydelser.

Størstedelen af værket, i alt 14 afsnit, handler om de betingelser for strafansvar, der er knyttet til straffebestemmelsens gerningsindhold, d.v.s. objektive strafbarhedsbetingelser og straffrihedsgrunde, gerningsmandens subjektive forhold til handlingen, faktisk vildfarelse og retsvildfarelse, objektivt individualansvar og juridiske personers strafansvar. Derefter følger et afsnit om tilregnelighed som personlige habilitetsbetingelser og andre emner knyttet til dem.

To afsnit omhandler de ansvarsbetingelser, der er knyttet til straffelovens virkeområde, d.v.s. straffelovens virkeområde i tid ifølge den almindelige straffelovs §§ 2 og 3 (retroaktion) og lovens stedlige virkeområde, ifølge den almindelige straffelovs §§ 4-8 (straffemyndighed). Værkets sidste afsnit handler om international strafferet.

7. *Alkoholforskning*

Hildigunnur Ólafsdóttir arbejder med forskning i forbindelse med alkoholforbrug i Island. Hun har undersøgt AA-bevægelsen og den 12-sporede terapi i Island, vekselvirkningen derimellem og hvorledes en samhjælpsbevægelse udvikler sig og vokser i et lille samfund. Hun har undersøgt ændringerne i tilrettelæggelsen af spirituspolitik, udviklingen m.h.t. monopol på salg af spiritus og liberaliseringen i reglerne og gennemførelsen af den islandske spirituspolitik.

Hildigunnur har ligeledes undersøgt ændringerne i islændingenes spiritusvaner før og efter legaliseringen af øl i Island i 1989, holdningerne over for spiritusforbrug og konsekvenserne af forbruget efter legaliseringen af øl.

8. *Miljøstrafferet*

Ragnheidur Bragadóttir beskæftiger sig med forskning inden for miljøstrafferetten. Forskningsarbejdet omfatter en kortlægning af de regler inden for islandsk ret, der tjener til beskyttelse af miljøet under strafansvar, og en forklaring og fortolkning af de regler. Herunder hører regler om naturværn, forurening og planlægning. Det undersøges også, hvordan beskyttelse af miljøet under strafansvar sker i praksis, og hvorledes man behandler sager i forbindelse med overtrædelser af miljølovgivningen hos politiet, anklagemyndigheden, domstolene og myndighederne.

9. *Krisecentret som en forebyggende foranstaltning mod forbrydelser i Island*

Da Krisecentret blev oprettet i Reykjavík i 1982 opstillede de, der stod for oprettelsen, blandt andet den målsætning at bryde den tavshed, der herskede omkring vold inden for familien, med oplysning og debat, blandt andet med det formål at yde dem, som denne vold rammer hjælp og beskyttelse. Hansina B. Einarsdóttir arbejder nu med forskning af, i hvor høj grad man har nået dette mål, og hvorvidt og hvordan Krisecentret har taget del i forebyggelse af forbrydelser i Island. Hun undersøger ligeledes den ændrede holdning i samfundet og dets forskellige institutioner til familievold, på baggrund af det arbejde, der er udført der.

10. *Vold i Island. Straf i et samfund med lav kriminalitetsfrekvens*

Helgi Gunnlaugsson har arbejdet med forskning i den islandske retsplejes opbygning, opbygningen og arbejdsmetoder inden for politi og domstole og han har analyseret forbrydelsers historiske frekvens og islændingenes holdning over for forskellige aspekter i forbindelse med kriminalitet. Hans doktorafhandling "The Social Reality of Crime in Iceland: Criminal Punishment in a Land with Little Crime" handler om dette emne. Resultaterne af hans forskning er blandt andet, at til trods for en øget kriminalitetsfrekvens i Island i de seneste år, så er Island endnu blandt de industrialiserede lande, hvor der er relativt få tilfælde af alvorlig kriminalitet. På den anden side kan man forvente flere og alvorligere forbrydelser i fremtiden, hvis indkomst- og ejendomsforskellen øges.

11. *Psykkiske karaktertræk hos islandske kriminelle, deres spiritus- og stofforbrug og tilståelser ved afhøringer hos politiet.*

Psykolog Jón Fridrik Sigurdsson og retspsykolog dr. Gisli H. Gudjónsson arbejder med

forskning i islandske fangers spiritus- og narkotikaforbrug inden de kommer ind til afsøning af deres frihedsstraf og samme forbrug hos unge i Stor-Reykjavik-området, der får betinget tiltalefrafald og er under Statens Fængselsdirektorats tilsyn. Deres undersøgelse omfatter bl. a. en kortlægning af forekomsten af og mønsteret i islandske fangers spiritus- og narkotikaforbrug før afsøningen og forbindelsen mellem forbruget og deres kriminalitet.

XIII. ÆNDRET UDDANNELSESPLAN VED DET JURIDISKE FAKULTET VED ISLANDS UNIVERSITET

I efteråret 1992 indledte man undervisningen ved det juridiske fakultet ved Islands universitet efter en ny uddannelsesplan, jvf. meddelelse om Islands præsidents stadfæstelse af ændring af bekendtgørelse om Islands universitet nr. 78/1979 med tidligere ændringer. Ifølge den nye plan er studiet til juridisk embedseksamen opdelt i fire dele. De første tre dele er hver på et år, hvorimod den sidste del er på to år. På 1. del undervises i almen retslære samt en introduktion til retshistorie, kontraktsret og forfatningsret samt en introduktion til folkeret. På 2. del undervises der i ejendomsret, familie- og arveret, erstatningsret og forvaltningsret. På 3. del undervises der i obligationsret, strafferet og proces. På 4. del skal den studerende beskæftige sig med 9 valgfag og skrive en afhandling eller afslutte et tilsvarende afsluttende slutprojekt, udover at afslutte øvelser i praktiske opgaver med tilfredsstillende resultat. Der tilbydes mindst 18 valgfag, og undervisningen i hvert valgfag sker i løbet af et semester. Det juridiske fakultet kan godkende, at en studerendes studier ved en anden universitetsafdeling eller et andet universitet delvis eller helt erstatter valgfag, skriftlig afhandling eller anden afsluttende projekt. Der er skriftlige eksaminer, men det juridiske fakultet kan dog i hver enkelt tilfælde vedtage mundtlig eksamen i 4. dels enkelte fag. Minimumskaraktet i almen retslære og introduktion til retshistorie er 7,0 (af maksimum 10,0) og 6,0 i øvrige fag hvert for sig. Karakteren for den skriftlige afhandling eller anden afsluttende opgave gælder det dobbelte af karakteren i hvert enkelt af de andre fag til embedseksamen. Det juridiske fakultet bestemmer, hvor mange øvelser i løsning af praktiske opgaver de studerende skal afslutte i studiets 4. del, men der gives ingen særlig karakter for dem til embedseksamen.

Ragnheidur Bragadóttir

Det juridiske fakultet

Islands universitet

IS-101 Reykjavík